

Western Liberal States in the Post-Democratic Era: The Decline of Political Participation and the Logic of Power Reproduction in Global Capitalism

Fariba Tarjoman *

Assistant Professor, Department of
Political Science, Payam Noor
University, Tehran, Iran.

Extended Abstract

Introduction

Liberal democracy, despite the continued preservation of its formal institutions, such as elections, political parties, and the separation of powers, has, in recent decades, undergone an erosion of its participatory substance, alongside a gradual shift of power toward elite networks, lobbying actors, and large corporations. Colin Crouch's theory of post-democracy provides a persuasive account of this condition, demonstrating

* Corresponding Author: k_kabok@yahoo.com

How to Cite: Tarjoman, F. (2026). Western Liberal States in the Post-Democratic Era: The Decline of Political Participation and the Logic of Power Reproduction in Global Capitalism. *State Studies*, 12(45), 149 - 204. doi: [10.22054/tssq.2026.89133.1748](https://doi.org/10.22054/tssq.2026.89133.1748)

that behind the democratic façade, effective decision-making is relocated from the public sphere to mechanisms that are largely insulated from accountability. In the same trajectory, neoliberal rationality and late capitalism (by attenuating citizens' political agency and consolidating structural inequalities) have intensified the crisis of representation. At the global level, these dynamics are mirrored in asymmetric North–South relations, where “democracy” is increasingly mobilized as a legitimating discourse for political and economic interventions. Accordingly, the central problem addressed in this study is the widening gap between democracy's institutional form and its substantive operation within the broader context of neoliberal power and global capitalism.

The primary objective of this study is to offer a critical analysis of liberal democracy through the lens of post-democracy theory and to specify the mechanisms through which democracy is transformed from a participatory order into a managerial, elite-centered configuration. To this end, the study focuses on: (1) elucidating the theoretical foundations of post-democracy; (2) analyzing the institutional, economic, and discursive mechanisms through which elite dominance is consolidated; (3) examining the role of variables such as class, race, and political polarization in undermining democratic quality; and (4) analyzing the global articulation of this logic through the relationship between Western democracy, interventionism, and the reproduction of inequality in the Global South. Ultimately, the study seeks to provide a critical framework for accounting for the gap between the democratic appearance of institutions and the elite-centered realities of power.

Literature Review

A review of the research literature suggests that a substantial strand of critical scholarship conceptualizes liberal democracy as marked by an expanding disjunction between its institutional form and its substantive content. Within this framework, Crouch's post-democracy thesis explicates how decision-making authority has been progressively transferred from representative institutions to lobby groups, major corporations, and elite networks. Related contributions in the study of neoliberalism and critical political economy further indicate that the weakening of citizens' political role and the predominance of elite interests have exacerbated the representational crisis. Building on and synthesizing these perspectives, the present study examines the erosion of liberal democracy's substantive content and its structural linkage to the reproduction of elite power.

Methodology

In terms of its analytical orientation, the study is situated within a critical-analytical approach. Drawing on concepts from critical political economy, post-democracy theory, and postcolonial studies, it examines the functioning of liberal democracy within the wider context of global capitalism. The emphasis is placed on analyzing power relations, institutional mechanisms, and the structural logics through which inequality is reproduced, rather than on offering a purely normative appraisal of democratic institutions. Methodologically, the research adopts a comparative-theoretical design based on a

conceptual comparison of liberal democracy's operation at two levels: first, within the domestic arena of Western liberal states; and second, in its projection into global politics and its relations with the Global South. The purpose of this comparison is to explicate the linkage between internal post-democratic dynamics and the international patterns of action associated with liberal states.

The unit of analysis is not states as discrete actors, but the institutional, discursive, and economic mechanisms that structure liberal democracies. Data are collected through document analysis and the use of credible quantitative indicators concerning democracy indices, inequality, lobbying, and the configuration of economic power. Data analysis proceeds through an interpretive–analytical strategy that synthesizes theoretical and empirical evidence. The overarching aim is to produce a coherent, critical, and data-informed account of the dominant logics shaping contemporary liberal democracy at both national and global levels.

Results and Discussion

The findings indicate that contemporary liberal democracy remains institutionally intact, yet its substantive and participatory content has been progressively hollowed out. Within the post-democratic condition, decision-making power has shifted from parliaments and political parties toward lobbying actors, major corporations, and elite networks, such that democratic institutions increasingly function in practice to reproduce elite interests. The analysis further underscores the

role of global capitalism, deepening inequality, and the weakening of popular participation in accelerating this trajectory. At the transnational level, the same logic extends into global North–South relations, where democracy becomes an instrument for legitimizing the political and economic interventions of Northern powers in the Global South.

The pivotal mechanism of this transition is the displacement of the locus of decision-making from accountable institutions toward lobbying structures, large corporations, and transnational capital—thereby diminishing the capacity of parties and parliaments to shape economic decisions and international policy. The findings emphasize the structural link between this transformation and global capitalism as well as neoliberal rationality, which recasts the citizen primarily as an economic actor and constrains political agency and popular participation. Beyond the domestic sphere, the study identifies the international extension of this logic, in which “democracy” is transformed from a normative ideal into a hegemonic mechanism capable of legitimizing North-led political–economic interventions in the Global South and reproducing asymmetric relations.

Conclusion

The study concludes that, under post-democratic conditions, liberal democracy is preserved in institutional form while its participatory and representative substance is emptied out in favor of elite, corporate, and lobby-centered networks. In this process, decision-making authority is relocated from

parliaments and parties to economic actors and unaccountable networks, and neoliberal rationality reduces the citizen from a political agent to a primarily economic actor. This pattern is also projected globally, where democracy is increasingly deployed to legitimize intervention and to reproduce North–South inequalities. Hence, the core problem is not the absence of democratic institutions, but the growing distance between democracy’s institutional form and its substantive functioning.

Keywords: Post-democracy, Liberal democracy, Elites, Global South, Critical discourse.

دولت‌های لیبرال غربی در عصر پسا دموکراسی: زوال مشارکت سیاسی و منطق بازتولید قدرت در سرمایه‌داری جهانی

استادیار علوم سیاسی دانشگاه پیام نور تهران، ایران.

فریبا ترجمان *

چکیده

دموکراسی در جهان معاصر، چه به صورت ایده‌های نظری و چه به منزله نظامی سیاسی، جایگاهی تقریباً بی‌رقیب یافته و نقد آن در گفتمان علمی و سیاسی به امری دشوار بدل شده است. با این حال، مرور پیشینه تاریخی و نظری نشان می‌دهد که از پولیس آتن تا دوران سرمایه‌داری متأخر، تناقض‌های درونی این نظام همواره محل مناقشه بوده است. نظریه «پسا دموکراسی» کالین کروچ با نقد کارکرد نهادهای دموکراتیک در جوامع سرمایه‌داری پیشرفته، بستری مناسب برای بازاندیشی در نسبت میان قدرت، نمایندگی و مشارکت فراهم می‌سازد. هدف پژوهش حاضر، واکاوی گفتمان‌های مسلط پیرامون دموکراسی غربی از منظر پسا دموکراسی و تحلیل پیوند آن با منطق سرمایه‌داری جهانی است. در این چارچوب، تلاش شده است نشان داده شود چگونه لیبرالیسم با حفظ ظاهر نهادهای دموکراتیک، محتوای آن را در خدمت منافع نخبگان اقتصادی و سیاسی بازتعریف می‌کند و ارزش‌های دموکراتیک را به ابزار مشروعیت بخشی سلطه و مداخلات فرامرزی بدل می‌سازد. روش پژوهش مبتنی بر تحلیل انتقادی و رویکرد مقایسه‌ای-نظری است و با تلفیق تحلیل اسنادی و داده‌های کمی مرتبط با شاخص‌های دموکراسی و نابرابری، پیوند میان تحولات داخلی دموکراسی‌های لیبرال و منطق سرمایه‌داری جهانی را تبیین می‌کند. نتیجه‌ی نهایی پژوهش آن است که گذار از وضعیت پسا دموکراتیک، نیازمند بازاندیشی در الگوهای سیاسی غیر هژمونیک و منطبق با تجربه‌های بومی و غیر غربی جوامع است. واژگان کلیدی: پسا دموکراسی، دموکراسی لیبرال، نخبگان، جنوب جهانی، گفتمان انتقادی.

مقدمه

دموکراسی، به عنوان یکی از بنیادی ترین دستاوردهای نظم سیاسی مدرن، در گفتمان های سیاسی و اجتماعی معاصر جایگاهی ممتاز یافته است؛ جایگاهی که اغلب آن را از مواجهه با نقدهای ساختاری مصون نگاه می دارد (مایر، ۲۰۰۶؛ حاتمی، ۱۳۹۵: ۴۵-۴۷). با این حال، تجربه تاریخی نشان داده است که حتی در زادگاه نخستین آن، پولیس آتن، اندیشمندانی چون افلاطون و ارسطو نسبت به پایداری و کارآمدی این نظام تردید داشتند؛ آنان دموکراسی را زمینه ساز فساد، هیجان های توده ای و سلطه اکثریت ناآگاه بر اقلیت خردمند می دانستند (Ober, 2008: 12-18).

در عصر کنونی، نظریه «پسا دموکراسی» کالین کروچ استمرار همان پارادوکس بنیادین را به شکلی نوین بازنمایی می کند: بقای صورت ها و نمادهای نهادی - مانند انتخابات، مجالس قانون گذاری و آزادی مدنی - در حالی که محتوای واقعی دموکراسی به نفع شبکه های قدرت نخبگانی و شرکتی تهی می شود (Crouch, 2004: 4-10؛ صادقی، ۱۴۰۰: ۹۰). این منطق نخبگانی نه تنها عرصه سیاست داخلی را قالب بندی کرده است، بلکه به ساختار روابط بین الملل نیز رسوخ یافته و دموکراسی را به ابزاری برای مشروعیت بخشی به مداخلات سیاسی و اقتصادی قدرت های شمال در جنوب جهانی تبدیل می کند (Brown, 2015: 17-19؛ معتمدنژاد، ۱۳۹۸: ۱۳۲-۱۳۵).

در چنین وضعیتی، اهمیت این پژوهش از سه جهت عمده قابل تبیین است: نخست، ضرورت بازشناسی نسبت میان «فرم نهادی» و «محتوای واقعی» دموکراسی در شرایطی که نهادها پابرجا هستند، اما کارویژه آنها عمدتاً در خدمت بازتولید منافع نخبگان قرار گرفته است (Bartels, 2018: 55-60). دوم،

تبیین نقش ساختاری سرمایه‌داری جهانی در تقویت فرم‌گرایی دموکراتیک و تضعیف ظرفیت‌های مشارکت مردمی که پیامدهای آن به‌ویژه در تعاملات نابرابر شمال و جنوب جهانی آشکار می‌گردد (Robinson, 2017: 130-132؛ مدنی، ۱۴۰۱: ۱۱۵-۱۱۲). سوم، تأکید بر ضرورت گسترش رویکردهای تحلیلی چند فرهنگی و انتقادی در مطالعه دموکراسی، با استفاده از تجربیات تاریخی و سیاسی غیر غربی به‌منزله منبعی برای بازاندیشی مفهومی و نظری.

بر این اساس، پرسش اصلی پژوهش چنین است: در چارچوب نظریه پسا دموکراسی، دموکراسی‌های لیبرال غربی چگونه با حفظ نهادهای رسمی دموکراتیک، فرآیندهای واقعی تصمیم‌گیری در حوزه‌های اقتصادی و سیاست بین‌الملل را سامان‌دهی می‌کنند؟

فرضیه پژوهش نیز بر این پایه استوار است که در دموکراسی‌های لیبرال معاصر، گسترش سازوکارهای حکمرانی فراملی و افزایش نقش بازیگران اقتصادی سازمان‌یافته، موجب کاهش میزان تأثیرگذاری سازوکارهای نمایندگی دموکراتیک بر فرآیندهای تصمیم‌گیری اقتصادی و سیاست بین‌الملل شده است. پژوهش حاضر با رویکرد تحلیلی-انتقادی و با تکیه بر روش مقایسه‌ای نظری و تحلیل اسنادی انجام شده است. منابع نظری شامل آثار اصلی کروچ، نقدهای مارکسیستی جدید درباره سرمایه‌داری متأخر و مطالعات پسا استعماری در حوزه سیاست جهانی است. داده‌ها از طریق تحلیل اسنادی نظام‌های دموکراتیک در ایالات متحده و اروپا گردآوری و سپس با تطبیق بر مصادیق اقتصاد سیاسی جنوب جهانی، تحلیل شدند.

پیشینه پژوهش

مطالعه نظام‌مند پیشینه پژوهش در حوزه «دولت، دموکراسی و پسا دموکراسی» نشان‌دهنده یک گرایش انتقادی فزاینده به تحلیل کارکرد نظام‌های لیبرال-دموکراتیک غربی است. این آثار، فارغ از زبان یا خاستگاه، در یک نکته اساسی مشترک هستند: شکل نهادی دموکراسی (مانند انتخابات و تفکیک قوا) حفظ شده، اما محتوای واقعی و مشارکتی آن به نفع شبکه‌های قدرت نخبگان و سرمایه فراملی فرسایش یافته است. در میان آثار کلاسیک و مدرن، پژوهش‌های متعددی در زبان انگلیسی مسیر را برای نظریه «پسا دموکراسی» هموار کرده‌اند. **رابرت دال** (Dahl, 2000) در کتاب «درباره دموکراسی»^۱ ضمن بررسی اصول پلی‌آرشی، به‌طور ضمنی به ماهیت ناتمام دموکراسی در عمل و گرایش‌های الیگارشیک موجود اذعان می‌کند. بااین‌حال، مهم‌ترین نقطه عطف در این حوزه کتاب «**پسا دموکراسی**»^۲ نوشته **کالین کروچ** (Crouch, 2004) است. کروچ دوره‌ای را توصیف می‌کند که در آن قدرت تصمیم‌گیری از پارلمان‌ها و احزاب به لابی‌ها، شرکت‌های بزرگ و شبکه‌های نخبگان منتقل شده است؛ فرایندی که محتوای دموکراسی را تهی می‌سازد. این فرسایش محتوا در آثار دیگری نیز برجسته شده است.

وندی براون (Brown, 2015) در کتاب خود، «واژگونی دموکراسی: انقلاب پنهان نئولیبرالیسم»^۳، نشان می‌دهد که چگونه منطق نئولیبرالی شهروندان را به کنشگران صرفاً اقتصادی تقلیل داده و نقش سیاسی آن‌ها را تضعیف کرده است.

1 On Democracy

2 Post-democracy

3 Undoing the Demos

بارتلز و آچن (Achen, 2018 & Bartels) با رویکرد واقع‌گرایانه، استدلال می‌کنند که ترجیحات رأی‌دهندگان در عمل تأثیر ناچیزی بر سیاست‌های عمومی دارد و نفوذ سازمان‌های ذی‌نفع و نخبگان بر دولت‌های غربی حاکم است. علاوه بر این، جوزف اوبر (Ober, 2008) در «دموکراسی و دانش»^۱، با ارجاع به تجربیات تاریخی، بر اهمیت اطلاعات و مشارکت آگاهانه برای جلوگیری از غلبه نخبگان تأکید دارد، درحالی‌که دیوید هلد (Held, 2006) در «الگوهای دموکراسی»^۲ آسیب‌پذیری دموکراسی لیبرال در برابر نفوذ سرمایه‌داران را مورد نقد قرار می‌دهد.

در زبان فارسی نیز، آثار مهمی به تحلیل همین فرآیندها در سطح جهانی پرداخته‌اند.

محمد حاتمی (۱۳۹۵) در کتاب «بازاندیشی مفهوم دموکراسی: نقد کارکردی نظام‌های لیبرال»، این سیستم‌ها را از نظر عملیاتی مورد نقد قرار داده و به گرایش آن‌ها به سمت تمرکز قدرت اشاره می‌کند (حاتمی، ۱۳۹۵).

حسین صادقی (۱۴۰۰) در مقاله «پسا دموکراسی و بحران‌های نمایندگی سیاسی» به‌طور خاص به تضعیف شدید محتوای نمایندگی در دولت‌های لیبرال دموکراتیک پرداخته و آن را نشانه گسترش بحران مشروعیت می‌داند (صادقی، ۱۴۰۰).

در همین راستا، کاظم معتمدنژاد (۱۳۹۸) در کتاب «دموکراسی، رسانه و قدرت» نقش رسانه‌ها را در خدمت به نخبگان و تثبیت وضع موجود مورد بررسی قرار داده است (معتمدنژاد، ۱۳۹۸). برخلاف آثار موجود که به‌صورت مجزا بر ابعاد نهادی یا اقتصادی دموکراسی تمرکز دارند، این پژوهش با تلفیق چارچوب

1 Democracy and Knowledge

2 Models of Democracy

نظری کالین کروچ، هر دو سطح ساختاری-نهادی و اقتصادی-نخبگانی را هم‌زمان تحلیل می‌کند. تمرکز اصلی بر شناسایی سازوکارهای بازتعریف محتوای دموکراسی توسط دولت‌های لیبرال غربی به نفع نخبگان و در خدمت مداخله جهانی است. این رویکرد، پیوند میان حفظ فرم نهادی و فرسایش کارکرد واقعی دموکراسی را به‌طور منسجم آشکار می‌سازد.

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر از نظر رویکرد، در چارچوب تحلیل انتقادی قرار می‌گیرد و می‌کوشد با بهره‌گیری از مفاهیم اقتصاد سیاسی انتقادی، نظریه پسا دموکراسی و مطالعات پسا کولونیالیستی، به بازخوانی کارکردهای دموکراسی لیبرال در بستر سرمایه‌داری جهانی بپردازد. این رویکرد، به‌جای سنجش هنجاری یا صرفاً نظری کارآمدی نهادهای دموکراتیک، بر تحلیل روابط قدرت، منطق‌های ساختاری و سازوکارهای بازتولید نابرابری، با اتکا بر شواهد تجربی و داده‌های کمی معتبر تمرکز دارد. از نظر روش، پژوهش از روش مقایسه‌ای-نظری بهره می‌گیرد. مقایسه در اینجا نه به معنای مقایسه آماری یا موردی دولت‌ها، بلکه به معنای مقایسه مفهومی و تحلیلی میان کارکردهای دموکراسی لیبرال در سطح داخلی دولت‌های لیبرال غربی و بازتاب‌های آن در عرصه سیاست جهانی و تعامل با جنوب جهانی است. این مقایسه با بهره‌گیری از داده‌های کمی، امکان می‌دهد تا پیوند میان منطق پسا دموکراتیک درون‌مرزی و الگوهای کنش بین‌المللی دولت‌های لیبرال به‌صورت منسجم و مستند تحلیل شود.

واحد تحلیل در این پژوهش، نه دولت‌ها به‌عنوان کنشگران منفرد، بلکه سازوکارهای نهادی، گفتمانی و اقتصادی حاکم بر دموکراسی‌های لیبرال است که در بستر سرمایه‌داری متأخر عمل می‌کنند. تمرکز اصلی بر چگونگی کارکرد

این سازوکارها در بازتولید قدرت نخبگان، تضعیف مشارکت مردمی و تسری این منطق به سیاست خارجی و روابط شمال-جنوب قرار دارد. داده‌های پژوهش از طریق تحلیل اسنادی، متون نظری و همچنین داده‌های کمی مرتبط با شاخص‌های دموکراسی، نابرابری، لابی‌گری و ساختار قدرت اقتصادی گردآوری شده‌اند. این داده‌ها شامل آثار اصلی نظریه پسا دموکراسی، نقدهای مارکسیستی معاصر درباره سرمایه‌داری جهانی، مطالعات انتقادی در حوزه صلح لیبرال و سیاست جهانی و نیز داده‌های کمی تجربی درباره ساختارهای دموکراتیک، میزان نابرابری و نفوذ اقتصادی در ایالات متحده و کشورهای اروپایی هستند. این شواهد به‌عنوان مصادیق تجربی و تحلیلی برای تبیین پیوند میان تحولات داخلی و پیامدهای بین‌المللی به کار گرفته شده‌اند. در نهایت، تحلیل داده‌ها به‌صورت تفسیری-تحلیلی و با استفاده از تلفیق داده‌های اسنادی و کمی انجام شده و تلاش شده است از تعمیم‌های هنجاری یا نسخه‌پردازی سیاسی پرهیز شود. هدف پژوهش نه ارائه الگوی جایگزین، بلکه تبیین انتقادی و داده‌محور منطق‌های مسلط بر دموکراسی لیبرال معاصر و پیامدهای آن در مقیاس ملی و جهانی است.

چارچوب نظری

چارچوب نظری این پژوهش بر مفهوم «پسا دموکراسی» استوار است؛ مفهومی که نخستین بار توسط کالین کروچ (Crouch, 2004: 37-38)؛ معتمدنژاد، ۱۳۹۸: ۱۳۵-۱۳۲) مطرح شد و نقدی ساختاری-کارکردی بر وضعیت کنونی دموکراسی‌های لیبرال غربی ارائه می‌دهد. این نظریه بر آن است که دولت‌های لیبرال معاصر از دوره‌ای که پس از جنگ جهانی دوم با مشارکت توده‌ای و مداخله گسترده شهروندان مشخص می‌شد، به مرحله‌ای گذر کرده‌اند که در آن

شکل نهادی دموکراسی همچنان حفظ شده اما محتوای کارکردی و مشارکتی آن به‌طور بنیادین فرسایش یافته و تهی شده است (Crouch, 2004: 10)؛ صادقی، ۸۶-۸۵: ۱۴۰۰) از منظر تحلیلی، نظریه پسا دموکراسی این امکان را فراهم می‌آورد که شکاف میان «ساختارهای رسمی دموکراتیک» و «الگوهای واقعی توزیع قدرت» نه صرفاً به‌عنوان یک ادعای هنجاری، بلکه به‌مثابه پدیده‌ای قابل بررسی در سطح نهادی و سیاست‌گذاری مورد مطالعه قرار گیرد. کروج این فرسایش را نتیجه درهم‌تنیدگی سه فرآیند محوری می‌داند. نخست، تهی شدن محتوای دموکراسی است؛ وضعیتی که نهادهایی چون انتخابات، پارلمان‌ها و احزاب سیاسی همچنان فعال‌اند و به نظام مشروعیت ظاهری می‌دهند، اما دامنه اثرگذاری واقعی آنان در تعیین سیاست‌ها محدود شده و تصمیمات کلیدی، به‌ویژه در حوزه‌های اقتصادی و سیاست خارجی، اغلب به شبکه‌های نخبه‌گرا، لابی‌ها و شرکت‌های فراملیتی سپرده می‌شود (Brown, 2015)؛ معتمدنژاد، ۱۳۹۸: ۱۴۰-۱۴۴).

این فرآیند در پژوهش حاضر از طریق بررسی اسنادی سیاست‌های اقتصادی کلان، الگوهای تأمین مالی کمپین‌های انتخاباتی، و نقش نهادهای غیرانتخابی در فرآیند تصمیم‌گیری، به‌عنوان شاخص‌های عینی تهی شدن محتوای دموکراتیک، مورد تحلیل قرار می‌گیرد. براون این روند را پیامد نفوذ سیاست‌های نئولیبرالی می‌داند که نقش عمومی در سیاست‌گذاری اقتصادی را کاهش می‌دهد و به سلطه نخبگان و بازتولید نابرابری منجر می‌شود (Brown, 2015: 23)؛ صادقی، ۱۴۰۰: ۹۰-۹۲). دوم، حاکمیت نخبه‌گرا است که طی آن سیاست به «نمایشی کنترل‌شده» بدل شده و احزاب سیاسی، صرف‌نظر از جهت‌گیری ظاهری، به مرکز ایدئولوژیک متمایل شده و خواسته‌های اقتصادی نخبگان را محور قرار می‌دهند.

در این چارچوب، تمرکز پژوهش بر شناسایی سازوکارهای نهادی و گفتمانی‌ای است که از طریق آن‌ها ترجیحات شهروندان به‌طور نظام‌مند از فرآیند سیاست‌گذاری حذف یا بی‌اثر می‌شوند؛ امری که امکان ارزیابی تجربی ادعای نخبه‌گرایی ساختاری را فراهم می‌سازد. این تمرکز، مشارکت شهروندان را به کنش سطحی و نمادین تنزل داده و ترجیحات رأی‌دهندگان را از تأثیرگذاری واقعی بر سیاست‌های عمومی محروم می‌کند- (Bartels & Achen, 2018: 12) ((Ober, 2008: 35-41, 14) سوم، پیوند ساختاری دولت لیبرال با منطق سرمایه‌داری جهانی است که به گفته کروچ و هلد (Crouch, 2004: 55-58) (Held, 2006: 273-275)، فرسایش دموکراسی را از سطح داخلی فراتر برده و آن را به الزامات بازار جهانی و شبکه‌های قدرت فراملی گره می‌زند.

این بُعد از نظریه پسا دموکراسی، امکان تحلیل تطبیقی میان سطح داخلی دموکراسی‌های لیبرال و پیامدهای برون‌مرزی آن‌ها را فراهم می‌کند؛ به‌ویژه در بررسی نحوه بازتاب منطق نخبه‌گرایانه در سیاست‌های خارجی، تجاری و مداخلات سیاسی در جنوب جهانی. در این بستر، دولت‌های لیبرال نه برای تقویت مشارکت دموکراتیک، بلکه برای انطباق سیاسی-اقتصادی با این الزامات، محتوای دموکراسی را بازتعریف می‌کنند؛ بازتعریفی که در ظاهر دموکراتیک است اما عملاً منافع نخبگان داخلی و جهانی را تضمین می‌کند. پژوهش حاضر با اتکا به این چارچوب نظری در پی آن است که نشان دهد چگونه دولت‌های لیبرال غربی، در شرایط پسا دموکراتیک، با حفظ سازوکارهای نهادی و قانونی دموکراسی، محتوای آن را به گونه‌ای سازمان‌دهی مجدد می‌کنند که هم تثبیت قدرت نخبگان در سطح ملی را ممکن سازد و هم توجیه اقدامات مداخله‌جویانه آنان در عرصه بین‌الملل را فراهم آورد. بر این اساس چارچوب نظری پژوهش نه

صرفاً به عنوان ابزاری تبیینی، بلکه به مثابه مبنایی تحلیلی برای پیوند میان نظریه انتقادی و شواهد تجربی به کار گرفته می‌شود. چنین تلفیقی میان ابعاد نهادی-ساختاری و اقتصادی-نخبگی، نوآوری اصلی این پژوهش محسوب می‌شود و کاربرد عملی نظریه پسا دموکراسی را در تحلیل شرایط امروز دموکراسی‌های لیبرال نشان می‌دهد.

دموکراسی به مثابه ایدئال و به مثابه سازوکار هژمونیک

دموکراسی، همچون سایر ارزش‌های محوری اندیشه سیاسی مدرن نظیر آزادی و برابری، دست کم طی یک‌ونیم قرن گذشته جایگاهی تثبیت شده به عنوان یک ایدئال هنجاری داشته است. این جایگاه عمدتاً بر پیوند دموکراسی با مجموعه‌ای از ارزش‌های مطلوب استوار بوده است؛ ارزش‌هایی مانند آزادی فردی، برابری حقوقی، خودمختاری شهروندی، صلح پایدار، همبستگی اجتماعی مبتنی بر خیر عمومی و فرهنگ مدنیت و مدارا (Rustbelt, 2015؛ Putnam, 2000؛ Schultz, 1999, Tu & Diener, 2009) در نظریه‌های جریان اصلی علم سیاست در غرب، به‌ویژه در سنت لیبرال-دموکراتیک، این پیوند یا به صورت استدلالی صورت‌بندی شده یا مفروضی بدیهی در کانون گفتمان نظری قرار گرفته است.

با این حال، تاریخ اندیشه سیاسی نشان می‌دهد که این تلقی هنجاری همواره مورد مناقشه بوده است. منتقدانی از طیفی گسترده -از فیلسوفان کلاسیک چون افلاطون و هگل تا متفکران انتقادی‌ای مانند مارکس، و نیز نظریه پردازان نخبگانی نظیر ماکس وبر و ژوزف شومپتر- کوشیده‌اند میان «شکل دموکراتیک حکومت» و «تحقق ارزش‌های اخلاقی و خیر عمومی» تمایز قائل شوند (Weber, 1922؛ Radkau, 2011: 498, Schumpeter, 1942, Schumpeter, 2013:

271-269) وبر، برای مثال، تصریح می‌کند که دموکراسی «هرگز هدفی فی‌نفسه نیست»، بلکه روشی نهادی برای افزایش احتمال ظهور رهبران توانمند تلقی می‌شود. (Radkau, 2011: 498) شومپتر نیز با نفی کارکرد اخلاقی ذاتی دموکراسی، آن را سازوکاری رقابتی تعریف می‌کند که در آن نخبگان سیاسی از طریق جلب آرای مردم قدرت تصمیم‌گیری را به دست می‌گیرند؛ رقابتی که می‌تواند، همانند عرصه اقتصاد، به اشکال «رقابت محدودشده» یا «رقابت ناعادلانه» بینجامد (شومپتر، ۲۰۱۳: ۲۶۹-۲۷۱).

در امتداد این خوانش‌های انتقادی، وبریسم سیاسی، با تکیه بر برخی گرایش‌های امپریالیستی و صورت‌بندی‌های نژاد گرایانه مبتنی بر داروینیسم اجتماعی، دموکراسی را نه صرفاً نظامی برای مشارکت همگانی؛ بلکه ابزاری برای ارتقای جایگاه ملت‌های «ارباب» در نظم جهانی تلقی می‌کند؛ برداشتی که مشروعیت مداخلات فرا سرزمینی این ملت‌ها را امری مسلم می‌انگارد (Zimmerman, 2006). پیوند میان دموکراسی، نژاد، طبقه و موقعیت بین‌المللی، اگرچه از منظر نظری اهمیت بنیادین دارد، اما در بخش قابل توجهی از تحلیل‌های جریان اصلی دموکراسی یا نادیده گرفته شده یا به حاشیه رانده شده است.

چنان‌که کروج یادآور می‌شود، همین گسست میان ظاهر آرمانی و واقعیت کارکردی، یکی از شاخص‌های اصلی وضعیت پسا دموکراتیک است (کروج، ۱۳۸۳). در چنین وضعیتی، نهادهای صوری دموکراسی - نظیر انتخابات، پارلمان و رقابت حزبی - همچنان پابرجا می‌مانند، اما فرآیندهای واقعی تصمیم‌گیری به‌طور فزاینده تحت سلطه اقلیت‌های نخبه سامان می‌یابند. این منطق، در سطح داخلی با بازتولید نابرابری‌ها و کنترل میدان رقابت سیاسی عمل می‌کند و در سطح

بین‌المللی، از طریق بهره‌برداری ابزاری از مفهوم دموکراسی به عنوان سرمایه اخلاقی، به توجیه مداخلات و سیاست‌های نو استعماری می‌انجامد (Richmond, 2014؛ Platner, 2015؛ Carothers, 2015).

از آغاز جنگ سرد، دموکراسی نه فقط به مثابه یک نظام سیاسی؛ بلکه به عنوان بخشی از هویت هژمونیک غرب تثبیت شده و جایگاهی شبه مقدس یافته است؛ جایگاهی که امکان نقد بنیادین آن را محدود می‌سازد. این تقدس، هم‌زمان، به ابزاری کارآمد برای مشروعیت بخشی به گسترش مدل لیبرال-دموکراتیک در جنوب جهانی بدل شده است؛ فرایندی که اغلب با فشارهای سیاسی و سرمایه‌گذاری‌های گسترده همراه بوده و در بسیاری موارد، هدف اصلی آن تثبیت نفوذ و قدرت غرب بوده است (Carothers, 2015: 60-68).

بر این اساس، این پژوهش در پی نفی دموکراسی به عنوان یک ایدئال هنجاری نیست، بلکه هدف آن تحلیل کاستی‌های مدل لیبرال-غربی و ارائه خوانشی غیر ارزشی از دموکراسی است؛ خوانشی که مانع از تبدیل شدن این مفهوم به پوششی برای نقض جدی حقوق شهروندان بر پایه نژاد، طبقه یا قومیت شود. در این چارچوب، نظریه پسا دموکراسی امکان تحلیل هم‌زمان دو کارکرد دموکراسی - آرمانی‌سازی و ابزاری‌سازی - را فراهم می‌آورد و شکاف میان این دو سطح را در مرکز نقد تحلیلی قرار می‌دهد.

دموکراسی و دولت در سرمایه‌داری پیشرفته: خوانش انتقادی و پسا دموکراتیک

کارل مارکس و فریدریش انگلس در نقد بنیادین نظام سیاسی مدرن، دولت دموکراتیک را نهادی طراحی شده برای حفظ منافع طبقه سرمایه‌دار معرفی کردند. آنان در *مانیفست کمونیست* تصریح می‌کنند که «قوه مجریه دولت مدرن چیزی

جز کمیته‌ای برای اداره امور مشترک کل بورژوازی نیست» (مارکس و انگلس، ۱۹۹۱: ۴۴). این گزاره هسته مرکزی آن چیزی است که بعدها به «نظریه ابزاری دولت» در سنت مارکسیستی شناخته شد؛ در بسط این رویکرد، نظریه پردازانی چون کارل کائوتسکی و رالف میلیند استدلال کردند که اگرچه طبقه سرمایه‌دار الزاماً اداره مستقیم دولت را بر عهده ندارد، اما از طریق نفوذ ساختاری، شبکه‌های نهادی و هم‌پوشانی منافع اقتصادی و سیاسی، جهت‌گیری‌های کلان دولت را تعیین می‌کند. در این چارچوب، کارگزاران سیاسی - حتی در نظام‌های انتخاباتی - به‌مثابه مدیرانی عمل می‌کنند که وظیفه اصلی‌شان تضمین ثبات نظم سرمایه‌داری است (میلیند، ۱۳۷۰: ۶۲؛ Miliband, 1969: 23).

بر این اساس، سیاست‌های دولت‌های منتخب در دموکراسی‌های لیبرال غربی، حتی با وجود سازوکارهای انتخاباتی و نهادهای نمایندگی، عمدتاً در خدمت تثبیت نظم سرمایه‌داری و دفاع از منافع صاحبان قدرت اقتصادی شکل می‌گیرد. این برداشت، که در مجادلات میان مارکسیست‌ها و مدافعان نظریه‌های دموکراسی گسترده و طولانی بوده است، همچنان در گفتمان جنبش‌های اجتماعی معاصر حضور دارد. فمینیست‌هایی چون شیلا پیور، در فمینیسم و سیاست، ساختار دولت را به‌طور بنیادین «جنسیت زده» دانسته و بر بازتولید نابرابری‌های جنسیتی در نهادهای سیاسی تأکید می‌کنند (پیور، ۱۳۸۴: ۹۲). در همین راستا، استوارت هال در *بازنمایی و هویت* نشان می‌دهد که دولت و سازوکارهای آن واجد سوگیری‌های نژادی و قومی‌اند که منجر به حاشیه رانی گروه‌های غیر سفیدپوست و اقلیت‌های فرهنگی می‌شود (هال، ۱۳۸۹: ۷۵).

از منظر تحلیلی، این دیدگاه‌ها بر وجود نوعی شکاف میان «صورت نهادی دموکراسی» و «الگوهای واقعی توزیع قدرت و منابع» تأکید دارند؛ شکافی که می‌توان آن را نه صرفاً به‌عنوان یک ادعای هنجاری، بلکه به‌عنوان پدیده‌ای قابل بررسی در سطح

سیاست‌گذاری، ساختار نهادی و پیامدهای اجتماعی مورد مطالعه قرار داد. در پژوهش حاضر، این ادعا از طریق بررسی نحوه شکل‌گیری سیاست‌های اقتصادی، الگوهای توزیع منافع در تصمیمات کلان دولتی و نقش شبکه‌های قدرت اقتصادی در فرآیند سیاست‌گذاری مورد توجه قرار می‌گیرد. دیدگاه این مقاله، مبتنی بر چارچوب پسا دموکراسی کولین کروچ، این است که چنین جانبداری‌ها نه خطاهای تصادفی یا موارد گذرا، بلکه عناصر ساختاری و پایدار نظام دموکراتیک لیبرال در بستر سرمایه‌داری پیشرفته‌اند. کروچ (کروچ، ۱۳۸۳: ۲۶؛ Crouch, 2004: 22) تأکید می‌کند که اگرچه نهادهای صوری دموکراسی مانند انتخابات و پارلمان پابرجا می‌مانند، فرآیندهای واقعی تصمیم‌گیری به دست شبکه‌های نخبه‌سالار و مرتبط با سرمایه جهانی متمرکز می‌شوند. این ساختارها، با انتقال بحث‌های بحرانی از حوزه سیاست به عرصه‌های غیرسیاسی (اقتصاد، فرهنگ، یا حقوق)، تصویری آرمان‌شهری و «پاک» از دموکراسی ارائه می‌کنند که در عمل دست‌نیافتنی است. در نتیجه، نقدهای ریشه‌ای بر سلطه نخبگان و بازتولید نابرابری به حاشیه رانده می‌شود (طاهری، ۱۳۹۵: ۱۴۷؛ Mackay, 2011: 51 & Krook).

دموکراسی و طبقه اجتماعی: خوانش انتقادی در چارچوب پسا دموکراسی

گرچه کارل مارکس و پیروانش اساساً با شکل موجود دموکراسی‌های لیبرال مخالفت کردند، نقدهای آنان درباره ساختار طبقاتی قدرت در این نظام‌ها همچنان ارزشمند و معتبر است. در تفسیر مارکسیستی، سیاستمداران در دموکراسی‌های لیبرال گرایش دارند سیاست‌هایی را برگزینند که برای طبقات فرادست، صاحبان سرمایه و شرکت‌های بزرگ سودمندتر باشد تا برای سایر بخش‌های جامعه (مارکس و انگلس، ۱۳۸۸: ۴۴؛ میلیند، ۱۳۷۰: ۶۲).

در این راستا، ویلفردو پارتو -یکی از بنیان‌گذاران نظریه نخبگان- معتقد بود که دموکراسی، به‌طور ناگزیر، به «پلوتوکراسی» یا حکومت ثروتمندان فرو کاسته می‌شود (فمیا، ۱۳۹۴: ۸۲). این دیدگاه با یافته‌های جی. ویلیام دومهوف همخوانی دارد. دومهوف، در کتاب چه کسی بر آمریکا حکومت می‌کند؟ پیروزی سرمایه‌داران بزرگ، نشان می‌دهد که شرکت‌ها و ابرثروتمندان، با بهره‌گیری از بنیادها، اندیشکده‌ها، رسانه‌ها، لابی‌ها و حمایت مستقیم از سیاستمداران، توانسته‌اند منافع خود را تضمین و بر مسائل کلیدی سلطه یابند (دومهوف، ۱۳۹۳: ۱۴۷؛ Domhoff, 2014: 899).

در این چارچوب، یکی از سازوکارهای کلیدی بازتولید نفوذ طبقاتی، ساختار پرهزینه رقابت‌های انتخاباتی در دموکراسی‌های معاصر است. در شرایطی که هزینه‌های ورود و بقا در رقابت‌های انتخاباتی به‌طور فزاینده افزایش یافته، سیاستمداران برای حضور مؤثر در میدان سیاست ناگزیر به جذب منابع مالی کلان می‌شوند؛ فرایندی که به تقویت پیوندهای ساختاری میان نخبگان اقتصادی و کنشگران سیاسی می‌انجامد و استقلال نمایندگی دموکراتیک را محدود می‌سازد. تأثیر نامتناسب ثروتمندان در دموکراسی‌های غیر غربی نیز قابل مشاهده است. نمونه بارز آن شرکت‌های بزرگ خانوادگی کره جنوبی (چَبول‌ها) هستند که با شبکه‌های مالی، هدایا و پیوندهای مستقیم با سیاستمداران، روند سیاست‌گذاری را کنترل می‌کنند (هانکیوره، ۱۳۹۷: ۲۳؛ Kim, 2007: 41).

این الگوی شبکه‌ای، در فضای سرمایه‌داری جهانی‌شده، به سطح فراملی نیز کشیده شده است. پرووست و کنارد، در کتاب کودتای خاموش: چگونه شرکت‌ها دموکراسی را برانداختند، با ارائه مستندات از نفوذ شرکت‌های چندملیتی در سازمان‌های جامعه مدنی و دولت‌ها، بر «فرسایش محتوایی

دموکراسی» توسط قدرت طبقاتی تأکید می‌کنند (Kennard, & Provost, 2023: 67).

پژوهش‌های تجربی نیز این ساختار جانبدارانه را تأیید کرده‌اند. گیلنز و پیچ، طی مطالعه‌ای مشهور، اثر نسبی شهروندان عادی، نخبگان اقتصادی و گروه‌های سازمان‌یافته ذی‌نفع بر سیاست‌های ایالات متحده را سنجیدند. نتایج آنان نشان داد که تأثیر خالص «رأی‌دهنده متوسط» تقریباً صفر است و هنگامی که اکثریت شهروندان با منافع نخبگان اقتصادی یا گروه‌های بزرگ ذی‌نفع تعارض پیدا می‌کند، معمولاً ناکام می‌ماند (گیلنز و پیچ، ۱۳۹۳: ۵۷۶؛ Page, & Gilens, 2014: 576).

ارزیابی تجربی این فرضیه که دموکراسی‌های لیبرال معاصر ساختاراً در خدمت منافع طبقات فرادست عمل می‌کنند، با داده‌های نابرابری و نفوذ اقتصادی تأیید می‌شود. بر اساس پایگاه World Inequality Database، سهم یک درصد بالای جمعیت ایالات متحده از ثروت ملی از حدود ۲۲٪ تا ۲۳٪ در ۱۹۸۰ به بیش از ۳۴٪ تا ۳۵٪ در ۲۰۲۳ افزایش یافته، درحالی‌که سهم نیمه پایین جامعه به کمتر از ۲٪ کاهش یافته است (Piketty & Zucman, 2024; World Inequality Database). روندی مشابه، هرچند ضعیف‌تر، در بریتانیا، فرانسه و آلمان نیز دیده می‌شود. (OECD, 2023: 9–12).

این شکاف اقتصادی مستقیماً در سیاست‌گذاری بازتاب می‌یابد. داده‌های OpenSecrets نشان می‌دهد که هزینه رسمی لابی‌گری فدرال در ایالات متحده از حدود ۱.۴۵ میلیارد دلار در سال ۱۹۹۸ به حدود ۴.۱۹ میلیارد دلار در سال ۲۰۲۳ افزایش یافته است. در این دوره، صنایع داروسازی و محصولات بهداشتی، خدمات مالی و سرمایه‌گذاری، و نفت و گاز در زمره بزرگ‌ترین هزینه‌کنندگان لابی‌گری بوده‌اند (OpenSecrets, 2024). همچنین پژوهش‌های مبتنی بر

پایگاه داده DIME نشان می‌دهد که در انتخابات‌های اخیر ایالات متحده، بیش از ۷۰ درصد کل مبالغ کمک‌های انتخاباتی از سوی کمتر از یک درصد جمعیت بزرگ‌سال تأمین شده است، که بیانگر تمرکز شدید منابع مالی سیاسی در دست اقلیتی بسیار کوچک است (Bonica et al., 2021)

مطالعات تطبیقی در اروپا نیز الگوی مشابهی از نابرابری در پاسخ‌گویی سیاستی را نشان می‌دهند. پژوهش الزاسر^۱، هنس^۲ و شفر^۳ (۲۰۱۷) درباره آلمان نشان می‌دهد هنگامی که ترجیحات گروه‌های درآمدی مختلف با یکدیگر تعارض دارند، احتمال تحقق سیاست‌هایی که مورد حمایت گروه‌های پردرآمد است به‌طور معناداری بیش از سیاست‌های مطلوب گروه‌های کم‌درآمد است (Isässer, Hense & Schäfer, 2017: 46–52). یافته‌های بارتلس^۴ (۲۰۰۸) در ایالات متحده نیز نشان می‌دهد که سناتورها به ترجیحات رأی‌دهندگان پردرآمد حساسیت بسیار بیشتری نسبت به ترجیحات شهروندان کم‌درآمد دارند (Bartels, 2008). به‌طور کلی، داده‌های تجربی حاکی از آن هستند که تصمیم‌گیری‌های سیاستی در دموکراسی‌های لیبرال به‌طور فزاینده تحت نفوذ اقلیت اقتصادی قرار دارد و از منطق نمایندگی برابر فاصله گرفته است در مجموع، این شواهد تجربی نشان می‌دهد که آنچه کروج از آن به‌عنوان «تمرکز قدرت در دست نخبگان اقتصادی در پوشش نهادهای دموکراتیک» یاد می‌کند، نه یک ادعای نظری انتزاعی، بلکه الگویی قابل مشاهده در دموکراسی‌های لیبرال متأخر است. بدین ترتیب، ستون دوم نظریه پسا دموکراسی - یعنی نخبه‌گرایی ساختاری در سیاست‌گذاری - از پشتوانه تجربی قوی برخوردار است.

1 Elsässer

2 Hense

3 Schäfer

4 Bartels

در چارچوب نظری پسا دموکراسی کولین کروچ، این شواهد، ستون دوم مدل را - یعنی تمرکز قدرت در دست نخبگان اقتصادی و سیاسی - به وضوح برجسته می‌کنند (کروچ، ۱۳۸۳: ۲۶؛ 22: Crouch, 2004). اگرچه نهادهای نمایندگی دموکراتیک همچنان پابرجا هستند، کارکرد واقعی آن‌ها در فضای سرمایه‌داری پیشرفته به ابزاری برای حفاظت از منافع طبقات فرادست بدل شده است. نتیجه این روند، همسویی سیاست داخلی و خارجی با نیازهای سرمایه‌داری جهانی است، از جمله پشتیبانی از مداخلات سیاسی-نظامی در خارج برای حفظ حوزه‌های نفوذ و بازارهای مصرف.

دموکراسی و نژاد: خوانش نژادی پسا دموکراتیک

مسئله نژاد در مباحث نظری دموکراسی؛ چه در سطح ملی و چه در سطح بین‌المللی همواره در حاشیه مانده است. ادبیات کلاسیک دموکراسی عمدتاً دغدغه نمایندگی، مشارکت و رقابت حزبی دارد و کمتر به ساختار نژادی قدرت و پیامدهای آن در صورت بندی نهادهای دموکراتیک پرداخته است. درحالی‌که جانبداری طبقاتی به مناسبات نمایندگی و منافع مادی مربوط می‌شود، سلطه نژادی با جوهره حقوقی و اخلاقی دموکراسی قانون اساسی ارتباط می‌یابد؛ زیرا برابری مدنی، که پیش‌فرض دموکراسی است، نمی‌تواند در بستر تبعیض نژادی دوام آورد (Young, 2000: 152).

در این میان، مسئله «استبداد اکثریت» که اندیشمندانی چون جان استوارت میل و جیمز مدیسون را به تأمل واداشت، پیوند عمیقی با عدالت نژادی دارد. میل در اثر کلاسیک درباره آزادی هشدار می‌دهد که «اراده مردم عملاً اراده اکثریت فعالی است که ممکن است بخشی از جامعه را تحت فشار قرار دهد و در برابر این خطر باید چنان تدابیری اندیشید که از هر سوءاستفاده دیگر از قدرت جلوگیری

شود» (میل، ۱۳۶۴: ۸؛ Mill, 1989: 8). پشتوانه نظری چنین هشدارهایی، ضرورت محدودسازی قدرت اکثریت در برابر حقوق اقلیت‌هاست؛ اما تاریخ مدرن نشان داده که این نظریه‌ها اغلب از منظر مردانه و سفیدپوستانه صورت‌بندی شده‌اند و لذا نتوانسته‌اند نظام‌مند از اقلیت‌های نژادی حراست کنند (hooks, 1992).

در سطح تجربی، آنچه به عنوان «استبداد اکثریت» توصیف می‌شود، در بسیاری از موارد به شکل «استبداد سفید» تحقق یافته است؛ یعنی مشروعیت یافتن تبعیض نژادی در قالب نهادهای قانونی و رویه‌های اداری. قوانین معروف به جیم کرو در ایالات متحده آمریکا (از سال ۱۸۷۷ تا ۱۹۶۵)، پس از الغای برده‌داری بر اساس متمم سیزدهم قانون اساسی (۱۸۵۶)، به تداوم نظامی دوگانه و نابرابر میان سفیدپوستان و سیاه‌پوستان انجامیدند. رأی دیوان عالی ایالات متحده در پرونده *پلیسی علیه فرگوسن* در سال ۱۸۹۶ عملاً جداسازی نژادی را تأیید کرد؛ وضعیتی که تنها پس از تصویب *قانون حقوق رأی‌دهندگان* در سال ۱۹۶۵ پایان یافت. (Denton & Massey, 1993). با وجود لغو رسمی این قوانین، نژادپرستی ساختاری هنوز در قالب رویه‌های قضایی، نظارت پلیسی و تبعیض نهادی در غرب تداوم دارد (Alexander, 2010؛ سیرینی، ۱۳۹۷: ۱۱۲).

الگوی مشابهی را می‌توان در دیگر نقاط جهان نیز مشاهده کرد. در ایرلند شمالی، حکومت اکثریت پروتستان تا زمان توافق «جمعه نیک» (۱۹۹۸) بر اقلیت کاتولیک سلطه داشت (Guelke, 2006). در اسرائیل نیز تصویب «قانون اساسی دولت-ملت مردم یهود» (۲۰۱۸) که حق تعیین سرنوشت ملی را منحصرأ برای یهودیان به رسمیت می‌شناسد، نشان‌دهنده نوعی *دموکراسی قومی-نژادی* است؛ الگویی که در آن، اقلیت فلسطینی با حدود ۲۱ درصد از جمعیت، عملاً از دایره

شهروندی برابر کنار گذاشته می‌شود (کنست، ۱۴۰۱؛ سعدی، ۱۳۹۸؛ Jamal, 2019).

با آنکه برابری مدنی از اصول بنیادین دموکراسی لیبرال است، اما داده‌های تجربی نشان می‌دهد نابرابری‌های نژادی در بسیاری از جوامع دموکراتیک تثبیت شده همچنان پایدار و در برخی حوزه‌ها تشدید شده‌اند. در ایالات متحده، احتمال زندانی شدن مردان آفریقایی تبار در سال ۲۰۲۲ حدود پنج برابر مردان سفیدپوست بوده و محکومیت‌های مرتبط با جرائم مواد مخدر در میان سیاه‌پوستان به‌طور نامتناسبی بالاتر گزارش شده است. (Bureau of Justice Statistics, 2023, pp. 8–11) افزون بر آن، گزارش Pew Research Center نشان می‌دهد که قوانین محدودکننده رأی‌گیری پس از ۲۰۱۳ عمدتاً در ایالت‌هایی با سهم بالای رأی‌دهندگان اقلیت اجرا شده‌اند و مشارکت رأی‌دهندگان سیاه‌پوست و لاتین تبار به‌طور میانگین بین ۲ تا ۵ درصد کاهش یافته است (Pew Research Center, 2023, pp. 15–17; Hajnal, 2017, pp. 101–106).

Lajevardi & Nielson, 2017, pp. 101–106). در اروپا نیز شکاف عملی در تحقق برابری مدنی قابل مشاهده است. داده‌های European Union Agency for Fundamental Rights نشان می‌دهد که حدود ۴۵٪ از پاسخ‌دهندگان آفریقایی تبار در اتحادیه اروپا طی پنج سال گذشته دست‌کم یک‌بار تبعیض نژادی در اشتغال، مسکن یا تعامل پلیسی را تجربه کرده‌اند (FRA, 2022, pp. 22–24). این شواهد آشکار می‌سازد که علی‌رغم تضمین حقوق شهروندی و مشارکت انتخاباتی، در بسیاری از دموکراسی‌های لیبرال، شکاف میان «برابری صوری» و «برابری واقعی» همچنان پابرجاست.

در چارچوب نظریه پسا دموکراسی، این داده‌ها مؤید این نکته هستند که نهادهای دموکراتیک، هرچند در سطح حقوقی فراگیر باقی مانده‌اند، در سطح اجتماعی و نهادی قادر به تضمین عدالت نژادی نیستند. به بیان دیگر، فرم دموکراسی حفظ شده، اما محتوای برابری مدنی و سیاسی تهی شده است؛ وضعیتی که کروج آن را یکی از پیامدهای پیوند میان سرمایه‌داری، دولت لیبرال و سلسله‌مراتب‌های تاریخی قدرت

می‌داند (Crouch, 2004).

از منظر نظریه پسا دموکراسی کروچ، این وضعیت جلوه بارز فرسایش محتوایی دموکراسی است؛ زیرا الگوهای مشارکت و برابری صوری حفظ شده‌اند، اما مضمون عدالت اجتماعی و نژادی تهی شده است (Crouch, 2004: 22). در جهان پسا دموکراتیک، «نظم نژادی» با «نظم طبقاتی» و «نظم سرمایه‌دارانه جهانی» پیوند می‌خورد و نهادهای دموکراتیک، به جای متعهد بودن به برابری واقعی، به بازتولید سلسله‌مراتب‌های نژادی و فرهنگی می‌پردازند. بدین ترتیب، مسئله نژاد دیگر حاشیه‌ای در تحلیل دموکراسی نیست؛ بلکه به مثابه معیاری برای سنجش اصالت دموکراتیک هر نظم سیاسی به شمار می‌رود.

این حذف نژاد از گفتمان دموکراسی، محصول تفکیک‌سازی‌های معرفت‌شناختی در علوم اجتماعی است که «نژاد» را به حوزه مطالعات فرهنگی و «دموکراسی» را به نظریه سیاسی محدود کرده‌اند. نتیجه این شکاف، تأیید واقعیتی دویاره است که در آن شهروندان ظاهراً از برابری سیاسی برخوردارند، اما در قلمرو اجتماعی و زیستی درون ساختارهای تبعیض نژادی زیست می‌کنند (Goldberg, 2002). نظریه پسا دموکراسی، با برجسته کردن روابط پنهان میان سرمایه، نژاد و قدرت، امکان یک بازخوانی انتقادی از معنا و مضمون معاصر دموکراسی را فراهم می‌آورد.

نخبگان در برابر شهروندان: فرسایش حاکمیت مردمی در نظم پسا دموکراتیک

دموکراسی‌های غربی ظاهراً بر حاکمیت مردم و انتقال اراده عمومی به نظام تصمیم‌گیری سیاسی استوارند، اما پژوهش‌های دهه‌های اخیر از شکاف فزاینده

میان ترجیحات شهروندان و تصمیمات نخبگان حکایت دارند (Pierson, 2011; & Page, 2014; Hacker & Bartels, 2018; Gilens) (Hertel-Fernandez, 2019). حتی در جوامعی مانند ایالات متحده، توافق گسترده میان اکثریت شهروندان به‌ندرت به تغییرات سیاست رسمی منتهی می‌شود؛ نشانه‌ای از کاهش «ظرفیت سوق‌دهنده مردم» در ساختار سیاسی. این همان چیزی است که کولین کروچ آن را از علائم اصلی گذار از دموکراسی به پسا دموکراسی می‌داند: استمرار نهادهای انتخاباتی در سطح صوری، در کنار تهی شدن مشارکت مؤثر شهروندان از معنا (Crouch, 2004: 6).

کمبود واقعی انتخاب در انتخابات‌های مدرن نیز این فرسایش را تشدید می‌کند. در بسیاری از موارد، تفاوت میان نامزدها یا احزاب، حداقلی است و شهروندان در وضعیتی گرفتار می‌شوند که ناگزیر باید میان «بد» و «بدتر» یکی را برگزینند. گائتانو موسکا، از بنیان‌گذاران نظریه نخبگان، این وضعیت را چنین توصیف می‌کرد که «نمایندگان مردمی در حقیقت از میان خود نخبگان برگزیده می‌شوند؛ رأی‌دهندگان فقط می‌توانند انتخاب‌های آنان را تأیید یا رد کنند» (بوبیو، ۱۳۵۱). این تبیین کلاسیک را می‌توان امروز در شرایط احزاب کارگزار و تکنوکرات‌معاصر نیز مشاهده کرد، جایی که رقابت سیاسی بیشتر بر سر جزئیات مدیریتی است تا گزینه‌های ایدئولوژیک.

نمونه بارز این فرسایش، بحران مشروعیت سیاسی در بریتانیا پس از مشارکت دولت تونی بلر در جنگ عراق (۲۰۰۳) بود. علی‌رغم مخالفت گسترده افکار عمومی، دولت کارگر وارد جنگ شد و در انتخابات ۲۰۰۵ مجدداً پیروز گردید؛ زیرا حزب محافظه‌کار رقیب حتی از جنگ حمایت بیشتری می‌کرد (Hutton, 2004). این تعارض نمایانگر کارکرد «دست‌کاری رضایت عمومی»

است؛ سازوکاری که در تحلیل کروج با ستون «نخبه گرایی» پیوند دارد و به اتکای شبکه‌های رسانه‌ای و تبلیغاتی، رضایت صوری شهروندان را بازتولید می‌کند.

در رژیم‌های دموکراتیک متأخر، فقدان شفافیت به صورت نظام‌مند در ساختار قدرت نهادینه شده است. تجربه جنگ ویتنام، رسوایی‌های مالی دهه ۱۹۸۰ و بحران مالی ۲۰۰۸، همگی نشان دادند که بازیگران مالی و سیاسی می‌توانند اطلاعات حیاتی را از افکار عمومی پنهان کنند. ماکیاولی در شهریار (۱۹۹۴) هشدار داده بود که کنترل اطلاعات یکی از ابزارهای اصلی بقای حاکمان است، اما در سرمایه‌داری نظارتی معاصر این قدرت به سطحی بی‌سابقه رسیده است (Zuboff, 2019). نخبگان در تمام دموکراسی‌های غربی نه تنها به گردآوری داده‌های خصوصی شهروندان از طریق نهادهای امنیتی می‌پردازند (افشاگری‌های ادوارد اسنودن را ببینید؛ لیون، ۱۳۹۴)، بلکه شرکت‌های فناوری را نیز مجاز کرده‌اند تا داده‌ها را تحلیل و از طریق الگوریتم‌ها رفتار سیاسی شهروندان را دست‌کاری کنند، مصداقی از آنچه کروج «دگرگونی از گفت‌وگوی عمومی به مهندسی رضایت» می‌نامد (Crouch, 2020: 13).

نمونه جهانی آن پرونده کمبریج آنالیتیکا است که نشان داد چگونه داده‌های میلیون‌ها کاربر برای هدف‌گیری سیاسی و جهت‌دهی به رأی‌دهندگان مورد بهره‌برداری قرار گرفت (Graham-Harrison & Cadwalladr, 2018). چنین فناوری‌هایی با تضعیف خودمختاری شناختی شهروندان، مشارکت آگاهانه و گفت‌وگوهای عقلانی را به حاشیه رانده‌اند.

در سطح کلان‌تر، تغییر در کانون مشروعیت سیاسی، رابطه متقابل میان نخبگان ملی و فراملی است. در شرایط جهانی شدن سرمایه، تصمیم‌گیری‌های اقتصادی عمدتاً در سطح شبکه‌های بین‌المللی -از صندوق بین‌المللی پول و بانک

جهانی تا کمیسیون اروپا و شرکت‌های چندملیتی - اتخاذ می‌شوند. در نتیجه، سیاستمداران محلی بیش از آنکه به رأی‌دهندگان خود پاسخ‌گو باشند، به این ساختارهای سرمایه‌دارانه وابسته‌اند (هی‌وود، ۱۳۷۶ : ۱۰۹، 2023, Kennard &, Provost). از نظر کروچ، این وابستگی نشانه‌ای از تناقض بنیادین پسا دموکراسی است: بقای صورت دموکراسی در کنار سلطه محتوایی بازار.

به علاوه، ظهور نسل تازه‌ای از سیاستمداران حرفه‌ای - آنچه محققان بریتانیایی «طبقه سیاسی» می‌نامند - این شکاف را عمیق‌تر کرده است (2017, Kearney & Allen). این سیاستمداران غالباً بدون تجربه زیسته اجتماعی، از مسیر کار در احزاب، اندیشکده‌ها یا رسانه‌ها به قدرت رسیده‌اند و سیاست را بیش از آنکه رسالت عمومی بدانند، به منزله حرفه تلقی می‌کنند. چنین روندی در کشورهای سرمایه‌داری پیشرفته با گسترش فساد، تبانی و پیوند میان سیاست و شرکت‌ها هم‌زمان است (Donaldson &, 1996 della Porta, Pizzorno).

در چارچوب نظریه پسا دموکراسی، تمرکز قدرت و حرفه‌ای شدن سیاست را می‌توان به عنوان شکل تازه‌ای از نخبه‌گرایی دانست؛ وضعیتی که در آن سازوکارهای رسمی دموکراتیک مانند انتخابات همچنان پابرجا می‌مانند، اما فرایندهای اصلی تصمیم‌گیری در شبکه‌ای از نخبگان حزبی، اقتصادی و رسانه‌ای شکل می‌گیرد. (Crouch, 2004) داده‌های تطبیقی نیز نشانه‌هایی از فرسایش نهادی حاکمیت مردمی در برخی دموکراسی‌های غربی نشان می‌دهند.

گزارش‌های V-Dem و خانه آزادی^۱ از اواسط دهه ۲۰۱۰ به بعد به روندهایی چون تضعیف نظارت بر قوه مجریه، فشار بر استقلال قضایی و چالش‌های فزاینده برای آزادی رسانه‌ها در شماری از دموکراسی‌ها اشاره کرده‌اند (V-Dem

Institute, 2024; Freedom House, 2024). این تحولات نشان می‌دهد که تضعیف حاکمیت مردمی صرفاً در سطح ادراک شهروندان یا کاهش اعتماد سیاسی باقی نمانده، بلکه در برخی ابعاد عملکرد نهادی دموکراسی نیز قابل مشاهده است.

هم‌زمان، شواهد نظرسنجی‌ها از شکاف فزاینده میان شهروندان و نهادهای نمایندگی حکایت دارد؛ وضعیتی که اغلب از آن با عنوان «بحران نمایندگی» یاد می‌شود. "داده‌های پایگاه نابرابری اجتماعی"^۱ نشان می‌دهد اعتماد عمومی به احزاب سیاسی در اروپا در سطحی پایین، معمولاً در حدود ۳ تا ۴ در مقیاس ده‌درجه‌ای، قرار دارد و اعتماد به پارلمان‌ها نیز در بسیاری از کشورها محدود است. (ESS, 2023) در سطح جهانی نیز تنها حدود یک‌سوم پاسخ‌دهندگان در دموکراسی‌های پیشرفته اعتماد «زیاد یا نسبتاً زیاد» به احزاب سیاسی ابراز می‌کنند. (WVS, 2022) این کاهش اعتماد نهادی با افت مشارکت سازمانی نیز همراه بوده است؛ به گونه‌ای که نسبت عضویت حزبی در اروپای غربی از حدود ۱۵ درصد در دهه ۱۹۶۰ به کمتر از ۵ درصد در دهه ۲۰۱۰ کاهش یافته است (van Biezen, Mair & Poguntke, 2012; Scarrow, 2015). افزون بر این، برخی مطالعات تجربی نشان می‌دهد که دولت‌ها در عمل نسبت به ترجیحات شهروندان ثروتمند حساسیت بیشتری دارند. تحلیل و بررسی‌های گیلنز^۲ و پیچ^۳ از حدود ۱۷۷۹ تصمیم‌گیری در ایالات متحده نشان می‌دهد هنگامی که ترجیحات نخبگان اقتصادی با ترجیحات شهروندان عادی تعارض پیدا می‌کند، احتمال تحقق سیاست‌های مورد حمایت نخبگان اقتصادی به‌طور معناداری بیشتر است (Gilens & Page, 2014). پژوهش‌های پیشین نیز نشان

1 European Social Survey

2 Gilens

3 Page

داده‌اند که نمایندگان سیاسی در ایالات متحده به ترجیحات رأی‌دهندگان پردرآمد بیشتر از شهروندان کم‌درآمد پاسخ می‌دهند (Bartels, 2008). در مجموع، این شواهد حاکی از آن است که هرچند نهادهای نمایندگی در دموکراسی‌های لیبرال همچنان پابرجا هستند، رابطه نمایندگی میان شهروندان و سیاست‌گذاران تضعیف شده و ترجیحات اقشار مرفه وزن بیشتری در فرایند تصمیم‌گیری عمومی یافته است. در چارچوب نظریه پسا دموکراسی، چنین وضعیتی بیانگر آن است که فرایندهای دموکراتیک به تدریج به سازوکاری برای مدیریت رقابت میان نخبگان سیاسی و اقتصادی تبدیل می‌شوند، درحالی‌که مشارکت شهروندان بیش از پیش به سطحی محدود و عمدتاً انتخاباتی تقلیل می‌یابد (Crouch, 2004).

حزب‌گرایی افراطی: فروپاشی گفتگوی دموکراتیک در پسا دموکراسی

اگرچه نقدهای پیشین عمدتاً به بحران‌های ساختاری پیرامون دولت، طبقه و نخبگان متمرکز بودند، خود فرایند دموکراتیک نیز در بطن خویش حامل تناقض‌هایی است که می‌توانند بنیان‌های هنجاری آن را تهی سازند. نظریه دموکراسی فرض می‌کند که رقابت میان گروه‌ها و نیروهای سیاسی از رهگذر گفت‌وگو و سازوکارهای مصالحه‌قابل مدیریت است؛ اما در واقعیت، این منطق اغلب به شکل‌های نوین قطبی‌سازی و حزب‌گرایی افراطی منتهی می‌شود (Miller, 2012; Swalick & Caltentehler, 2019). چنین وضعیتی نشانه‌ای از «فرسایش فرهنگی» دموکراسی در بستر جامعه سرمایه‌داری متأخر است؛ جایی که شکل گفت‌وگو حفظ شده، اما محتوا و هدف تفاهم از میان رفته است (Crouch, 2004).

حزب‌گرایی افراطی زمانی بروز می‌کند که هویت سیاسی افراد بر سایر وجوه

زندگی اجتماعی آنان -از سبک زندگی و ارتباطات روزمره تا انتخاب شبکه‌های رسانه‌ای و حتی مصرف فرهنگی- سیطره می‌یابد. در این مرحله، رقابت‌های سیاسی نه بر سر مسائل برنامه‌ای یا ارزش‌های عقلانی، بلکه بر محور هویت‌های خاص و وفاداری‌های گروهی شکل می‌گیرد. «سیاست هویتی» در قالب حزب‌گرایی افراطی به بازی حاصل جمع صفر تبدیل می‌شود، که در آن رقیب نه «دگر سیاسی»، بلکه «دشمن اخلاقی» تلقی می‌شود. چنین قطبی‌سازی‌ای، به‌زعم لافرانس (LaFrance, 2023)، «خود سیاست را از درون تهی کرده و آن را به آیینی از انزجار متقابل فروکاسته است».

این پدیده را می‌توان در تحولات اخیر ایالات متحده، اسرائیل و تا حدودی بریتانیا مشاهده کرد؛ جایی که تقابل‌های حزبی در زمینه‌هایی چون مهاجرت، سقط‌جنین، سیاست خارجی یا نقش دین در دولت، به‌جای شکل‌گیری بحثی عمومی، به منازعاتی تمام‌عیار بدل شده‌اند (Ziblatt & Levitsky, 2018). در چنین فضایی، مرز گفت‌وگو و ستیز کمرنگ شده و «رقابت سیاسی» از صورت تعامل عقلانی به «نبرد هویتی» دگرگون می‌شود.

کارل شمیت در نظریه "وضعیت استثنا"^۱ هشدار می‌دهد که چنانچه منازعات سیاسی از بستر هنجارهای حقوقی فراتر روند، «حکومت قانون» به «حکومت از طریق قانون» فروکاسته می‌شود؛ یعنی قانون نه ابزار نظم و عدالت، بلکه ابزار حذف و سرکوب رقیب سیاسی می‌گردد (Schmitt, 2005: 17). در فضای حزب‌گرایی افراطی، این وضعیت به‌خوبی قابل مشاهده است؛ هنگامی که سیاستمداران ادعا می‌کنند پیگرد قضایی یا انتقادات اجتماعی نسبت به آن‌ها نه به دلیل کنش، بلکه ناشی از «آزار حزبی» است.

از نگاه نظریه پسا دموکراسی، حزب گرایی افراطی نشانه مرحله‌ای پیشرفته از فرسایش نهادهای میانجی است: احزاب سیاسی که زمانی مجرای انتقال خواسته‌های شهروندان به نظام حکمرانی بودند، اکنون به بخشی از ماشین قدرت تبدیل شده‌اند. رسانه‌های حزبی و شبکه‌های اجتماعی نیز به جای ترویج عقلانیت ارتباطی، به ابزار بسیج احساسی و قطبی‌سازی بدل شده‌اند. به تعبیر اسکالینن (Askelinen, 2020: 1)، «هیچ مفهوم دیگری در عصر حاضر به اندازه دموکراسی، هم‌زمان چنین رادیکال و چنین مصالحه‌پذیر نیست؛ زیرا درون خود عناصر دموکراتیک و ضد دموکراتیک را توأمان حمل می‌کند». در نتیجه، دموکراسی صوری حفظ می‌شود، اما زیربنای اخلاقی و گفتمانی آن فرومی‌ریزد. در جهان پسا دموکراتیک که در آن نخبگان رسانه‌ای، مالی و سیاسی شبکه‌ای واحد را تشکیل می‌دهند، حزب گرایی افراطی ابزاری برای بازتولید مشروعیت موجود است. این قطبی‌سازی، مشارکت را به شورش‌های نمادین بدل و ذهنیت شهروندی را به دوگانگی‌های قبیله‌ای تقلیل می‌دهد. چنین ساختاری را می‌توان گونه‌ای «تاثیر سیاسی» در نظر گرفت (Crouch, 2020)، جایی که شهروندان به تماشاگران جدال مصنوعی نخبگان تبدیل می‌شوند، درحالی که تصمیمات واقعی در خارج از عرصه عمومی اتخاذ می‌شود.

تأثیر جهانی دموکراسی غربی: از اقتدار اخلاقی تا مشروعیت امپراتوری

با وجود بحران‌های درونی دموکراسی‌های معاصر -از فرسایش مشارکت مردمی گرفته تا سلطه نخبگان و رسانه‌ها- نظام دموکراتیک غربی پس از جنگ جهانی دوم در عرصه سیاست بین‌الملل به منبعی برای اقتدار اخلاقی و مشروعیت سیاسی بدل شده است. دولت‌های لیبرال-دموکرات مدعی‌اند که ارزش‌های جهانی

آزادی، حقوق بشر و حاکمیت قانون را نمایندگی می‌کنند و بنابراین، صلاحیت تصمیم‌گیری درباره علل عادلانه و ناعادلانه را دارند؛ چنان‌که گویی دموکراسی، خود مجوزی برای سلطه اخلاقی است. این پدیده یکی از مهم‌ترین وجوه پسا دموکراتیک نظم جهانی است: استمرار سلطه در پوشش زبان دموکراسی (Crouch, 2004: 46).

از منظر نظریه‌های وابستگی و نظام جهانی، این سیاست‌ها تداوم همان نظام بهره‌کشی مرکز-پیرامون است که اکنون در قالب دموکراسی بازنمایی می‌شود (Wallerstein, 2004). مارکسیست‌ها و اندیشمندان جنوب جهانی تأکید دارند که مداخله‌گری غربی، پوششی اخلاقی برای حفاظت از منافع شرکت‌های بزرگ و طبقات ممتاز است، نه شهروندان عادی (Prebisch, 1968; Grosfoguel, 2007). افکار عمومی در غرب نیز تا اندازه‌ای این واقعیت را درک کرده‌اند؛ در نظرسنجی «شیکاگو کانسیل» (۲۰۲۱) اکثریت شهروندان آمریکایی بزرگ‌ترین ذی‌نفعان سیاست خارجی این کشور را شرکت‌های چندملیتی (۹۲٪) و ثروتمندان (۸۷٪) دانسته‌اند (Smeltez et al., 2021). این نتایج فرضیه سی. رایت میلز را درباره «نخبگان قدرت» تأیید می‌کند: تصمیم‌های راهبردی در انحصار حلقه‌ای از سیاستمداران، مدیران اقتصادی و نظامیان قرار دارند که منافع مشترک خود را پیش می‌برند (Mills, 1956). چنین ساختاری در سطح جهانی، مصداقی است از آنچه کروچ «پسا دموکراسی جهانی» می‌نامد: تداوم نهادهای دموکراتیک در ظاهر، اما تهی شدن آن‌ها از معنا در اثر اتصال اراده سیاسی به شبکه‌های قدرت فراملی. دموکراسی در این سطح، نه غایت اخلاقی بلکه ابزار هژمونیک جدید است.

روایت‌های توجیهی این سیاست‌ها نیز از گفتمان «نژاد» و «توسعه» به گفتمان «دموکراسی» تغییر یافته‌اند. گروسفوگل (Grosfoguel, 211-223:2007) استدلال می‌کند که دموکراسی به آخرین زبان مشروعیت بخش سلطه غربی تبدیل شده است؛ گفتمانی که با طبقه‌بندی ملت‌ها در سلسله‌مراتب تمدنی، اختیار مداخله را برای غرب فراهم می‌کند. در سوی مقابل، حامیان امپریالیسم لیبرال همچون مکس بوت با اطمینان می‌نویسند که «امپراتوری آمریکا بزرگ‌ترین نیروی خیر» در جهان بوده است (Boot, 2003, as cited in Höglund, 2007: 9). نیل فرگوسن نیز «امپراتوری لیبرال» را شرط بقای بازار آزاد، صلح و نظم جهانی می‌داند (Ferguson, 2009: 2).

واقعیت‌ها در این حوزه نشان می‌دهد قدرت‌های غربی بارها این «اقتدار اخلاقی» را به ابزار مداخله و اعمال قدرت بدل کرده‌اند. بریتانیا پس از ۱۹۴۵ بیش از ۸۰ بار در ۴۷ کشور دخالت نظامی یا سیاسی داشته است؛ از جنگ‌های استعماری تا حمایت از دولت‌های مطلوب (Curtis, 2023). بنا بر گزارش روزنامه گاردین (۲۰۲۳)، نیروهای ویژه بریتانیا از سال ۲۰۱۱ در ۱۹ کشور فعالیت مخفیانه انجام داده‌اند. فرانسه از دهه ۱۹۶۰ متهم به مشارکت در ترور ۲۲ رئیس‌جمهور آفریقایی بوده است (Chimawasan Takudzwa, 2023) و ایالات متحده نیز میان سال‌های ۱۹۹۱ تا ۲۰۲۲ دست‌کم ۲۵۱ مداخله نظامی ثبت‌شده داشته است (Norton, 2022). هدف مشترک این عملیات‌ها، مهار دولت‌های مستقل و مردمی بوده است؛ رهبرانی چون سوکارنو، نکرومه، ناصر و تریخوس که در پی مسیرهای توسعه ملی و اجتماعی خود بودند. در مقابل، حاکمان وابسته و سرکوبگر نظیر محمدرضا پهلوی در ایران و آگوستو پینوشه در

شیلی با حمایت مستقیم غرب بر سرکار آمدند.

این الگو مصداقی از دوگانگی هنجاری دموکراسی غربی است: دفاع از آزادی و خودمختاری در گفتار، اما سلب همان ارزش‌ها در کردار جهانی. از حمایت ایالات متحده و بریتانیا از رژیم آپارتاید گرفته تا اشغال مداوم سرزمین‌های فلسطینی، بسیاری از کنش‌های غربی آشکارا در تعارض با ارزش‌های ادعایی دموکراسی لیبرال هستند. شکنجه در ابوغریب، بازداشت‌های نامحدود در گوانتانامو، و ترورهای هدفمند با پهپاد تحت عنوان «دکترین شکار انسان» از سوی دولت‌های بوش و اوباما نشان می‌دهد که مرز حقوق بشر و مصلحت سیاسی در این منطق از هم گسیخته است (Chamayou, 2015: 172). آبراهام سوفائر، مشاور حقوقی پیشین وزارت خارجه آمریکا، صریحاً تصریح می‌کند که «کشتار هدفمند در دفاع از خود، بیرون از ممنوعیت ترور دانسته می‌شود»؛ جمله‌ای که مشروعیت این اعمال را صرفاً به اراده دولت آمریکا گره می‌زند، نه به اصول اخلاقی جنگ.

در چارچوب پسا دموکراسی کروج، این گفتمان‌ها و نتایج حاصل از آن‌ها در عرصه سیاست بین‌الملل نشان می‌دهند که دموکراسی لیبرال، چه در داخل و چه در سطح بین‌الملل از حالت آرمان‌شهر مردم‌سالارانه به ابزار سلطه نخبگان جهانی بدل شده است. به این ترتیب، همان‌گونه که در سطح ملی شاهد انتقال قدرت از شهروندان به نخبگان اقتصادی هستیم، در سطح جهانی نیز حاکمیت مردم جای خود را به حاکمیت ساختارهای فراملی و سرمایه محور داده است. با این حال، داده‌های تجربی درباره سیاست خارجی و ساختار اقتصاد جهانی نشان می‌دهد که «اقتدار اخلاقی» مورد ادعای دموکراسی‌های غربی در عمل با تمرکز قابل توجه قدرت نظامی و اقتصادی در دست همین کشورها همراه بوده است.

بر اساس پایگاه‌های داده و مطالعات تجربی درباره مداخلات نظامی پس از جنگ جهانی دوم، ایالات متحده از سال ۱۹۴۵ تاکنون در شمار زیادی از عملیات نظامی و شبه‌نظامی در خارج از قلمرو خود مشارکت داشته است؛ برخی برآوردهای مبتنی بر داده‌های پژوهشی این مداخلات را -بسته به تعریف مورد استفاده- بیش از دویست مورد برآورد می‌کنند (Sullivan & Koch, 2021; Congressional Research Service, 2022).

همچنین مطالعات مربوط به تغییر رژیم نشان می‌دهد که در دوره پس از جنگ جهانی دوم موارد متعددی از تلاش برای تغییر رژیم با دخالت مستقیم یا غیرمستقیم ایالات متحده ثبت شده است. برای نمونه، پژوهش‌های تجربی درباره مداخلات خارجی در سیاست داخلی کشورها نشان می‌دهد که ایالات متحده در دهه‌های پس از ۱۹۴۶ در ده‌ها مورد تلاش برای اثرگذاری بر نتایج سیاسی یا ساختار قدرت در کشورهای دیگر نقش داشته است (Levin, 2016; Owen, 2019).

در بعد اقتصادی نیز تمرکز ساختاری قدرت در نظام جهانی قابل مشاهده است. گزارش‌های کنفرانس تجارت و توسعه سازمان ملل نشان می‌دهد که اقتصادهای پیشرفته -که بخش بزرگی از آن‌ها در میان کشورهای عضو OECD قرار دارند- همچنان سهم قابل توجهی از جریان‌های جهانی سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی را در اختیار دارند، هرچند در دهه‌های اخیر سهم اقتصادهای نوظهور نیز افزایش یافته است (UNCTAD, 2024). افزون بر این، مطالعات سازمان همکاری و توسعه اقتصادی نشان می‌دهد که بخش بزرگی از شرکت‌های چندملیتی بزرگ و شرکت‌های مادر در زنجیره‌های ارزش جهانی در اقتصادهای پیشرفته مستقرند و نقش مهمی در سازمان‌دهی شبکه‌های تولید، تجارت و سرمایه‌گذاری فرامرزی ایفا می‌کنند (OECD, 2023). این تمرکز اقتصادی امکان اثرگذاری قابل توجه

بر قواعد تجارت بین الملل، رژیم‌های سرمایه‌گذاری و نهادهای مالی جهانی را فراهم می‌کند. در چنین چارچوبی، دموکراسی‌های غربی نه صرفاً به‌عنوان بازیگران هنجاری، بلکه به‌عنوان مراکز مهم سازمان‌دهی اقتصاد سرمایه‌داری جهانی عمل می‌کنند؛ وضعیتی که در آن، به تعبیر کروچ، تداوم نهادهای رسمی دموکراتیک با افزایش نفوذ شبکه‌های نخبگان اقتصادی و سیاسی فراملی همراه می‌شود. (Crouch, 2004)

نظریه صلح لیبرال-دموکراتیک در چشم‌انداز پسا دموکراتیک

نظریه صلح لیبرال-دموکراتیک، که ریشه آن را می‌توان در رساله «صلح پایدار» کانت (۱۷۹۵) جست، تلاشی است برای تبیین استمرار صلح در میان دولت‌های غربی و سرمایه‌داری‌های پیشرفته و درعین حال، بازتولید خشونت و مداخله در جهان جنوب (Doyle, 1983a; Bremer, 1992; Crawford,) (Russett, 1996 & Russett, 1992; Rae & 1994; Maoz).

از دید دوئل (Doyle, 2005: 464)، این نظم به‌ظاهر صلح‌آمیز بر سه ستون بنیادین استوار است: نهادهای نمایندگی لیبرال، فرهنگ مدنی قانون محور و وابستگی متقابل اقتصادی. این سه اصل، در ظاهر، آن‌چنان جهان‌شمول معرفی می‌شوند که دو حوزه سیاسی متقابل شکل می‌گیرد: حوزه‌ای از اعتماد و همکاری میان رژیم‌های لیبرال و حوزه‌ای از بی‌اعتمادی و خصومت در برابر رژیم‌های غیر دموکراتیک (Doyle, 2005: 464).

اما همین دوگانگی، به تعبیر کروچ (Crouch: 2004: 22)، تابع منطق پسا دموکراتیک است؛ دموکراسی در ظاهر فراگیر، اما در عمل به سازوکار تصمیم‌سازی نخبگان بدل می‌شود. در سطح بین‌الملل نیز نظریه صلح لیبرال-دموکراتیک از صلح و برابری سخن می‌گوید، حال آنکه در عمل، تمایزی

هنجاری میان دولت‌های «متمدن» و «نا متمدن» برقرار می‌سازد (Doyle: 1996: 37). تصریح می‌کند که ایده «حفاظت از حقوق بومیان در برابر ستمگران داخلی» می‌تواند به انگیزه‌های لیبرال برای سلطه امپریالیستی منجر شود؛ نکته‌ای که (Crouch: 2004: 50) آن را نمونه «فرسایش محتوا در پوشش اخلاق لیبرالی» می‌داند.

در واقعیت تاریخی، ایالات متحده و متحدانش طی دوران جنگ سرد با بی‌اعتنایی به خواست ملت‌های جنوب جهانی، در سرنگونی دولت‌های منتخب - از مصدق در ایران تا آربنز در گواتمالا، جاگان در گویان، آئنده در شیلی و ساندینیست‌ها در نیکاراگوئه - مداخله کردند (Doyle, 2005: 465). در تمام این موارد، «حاکمیت مردمی» در برابر «امنیت سرمایه» به جایگاه دوم تنزل یافت؛ همان‌گونه که (Crouch: 2004) از تضعیف اراده شهروندی در نظم اقتصادمحور پسا دموکراتیک سخن می‌گوید.

پولیتی (Politi: 2021: 7) نیز در نقد نظریه صلح لیبرال-دموکراتیک، آن را نظریه‌ای ذاتاً اروپا محور و امپریالیستی می‌داند؛ زیرا توسل به مداخله خارجی برای تغییر ساختارهای سیاسی و فرهنگی کشورهای هدف را اخلاقاً موجه جلوه می‌دهد و حتی به کارگیری زور را در خدمت «مدرن‌سازی اخلاقی» روا می‌داند. او با ارجاع به لیبرالیسم نژادگرای جان استوارت میل می‌نویسد پیش‌زمینه واقعی این نظریه نه اندیشه کانت بلکه تفکر میل بوده است (Politi, 2021: 8). بنابراین، «صلح لیبرال» از مسیر استعمار می‌گذرد و نه از راه عقلانیت اخلاقی کانتی.

در تداوم این سنت، (Gartzke: 2007: 182) عامل اصلی صلح میان دموکراسی‌ها را نه در نهادهای سیاسی بلکه در منطق درونی سرمایه‌داری می‌بیند؛

زیرا جنگ، بازار را دچار وقفه می‌سازد، سرمایه‌گذاری را بی‌ثبات می‌کند و با منطق انباشت سرمایه ناسازگار است. در سطحی مشابه (Crouch:2004: 115) درون دموکراسی‌های غربی را واجد همان وابستگی می‌بیند؛ جایی که شهروند به مصرف‌کننده فرو می‌کاهد و بازار، حتی در عرصه سیاست، به اصل تنظیم‌گر بدل می‌شود. نتیجه این است که صلح میان دموکراسی‌ها نه اخلاقی، بلکه کارکردی و اقتصادی است.

مطالعات فینلی (Finley:1959) و اسمارد (Ismard:2017: 135) نشان می‌دهد که حتی دموکراسی آتنی نیز بدون بهره‌کشی از طبقات فرودست برده ممکن نبود؛ تجربه‌ای که در خوانش پسا دموکراتیک نماد یک پیوستار تاریخی است، پیوستاری که در آن دموکراسی همواره بر پایه استثناء استوار شده است: بردگان دیروز، مستعمرات دیروز و ملت‌های جنوب جهانی امروز. فینلی و اسمارد می‌نویسند که «برده‌داری بهایی بود که برای دموکراسی مستقیم پرداخت شد» و اسمارد آن را نماد خودشیفتگی سیاسی غرب می‌داند (Finley:1959, Ismard:2017: 135)

اگر جایگاه بردگان یونانی را مردمان جنوب جهانی بگیریم، نظریه صلح لیبرال-دموکراتیک بازنویسی همان نظم استعماری است؛ اتحادی میان دولت‌های سرمایه‌داری برای حفظ نظامی جهانی که در آن «صلح نخبگان» بر هزینه «بی‌قدرتی دیگران» استوار است. در چارچوب (Crouch,2004: 143)، چنین نظامی گونه‌ای از «پسا دموکراسی جهانی» است که سیاست بین‌الملل را در قبضه ائتلاف‌های شرکت‌های چندملیتی، سازمان‌های مالی و نخبگان اداری قرار می‌دهد و شهروند عادی را به تماشاگر بدل می‌سازد.

در نتیجه، نظریه صلح لیبرال-دموکراتیک به‌رغم زبان اخلاقی و

انسان‌گرایانه‌اش، در عمل به تداوم هژمونی نخبگان غربی در نظام سرمایه‌داری جهانی می‌انجامد؛ صلحی که نه فرآیند مشارکت اجتماعی بلکه ابزار حکمرانی اقتصادمحور است. بدین ترتیب، درک پسا دموکراتیک از این نظریه نشان می‌دهد که «دموکراسی لیبرال غربی» به شکل فرمانروایی سرمایه تداوم می‌یابد و صلح لیبرال، پوششی برای بازتولید نظم استعماری پیشین است.

در بازخوانی پسا دموکراتیک، نظریه صلح لیبرال-دموکراتیک به جای تبیین صلح پایدار، مکانیسمی ایدئولوژیک برای حفظ برتری سرمایه‌داری غربی است. این نظریه در سطح گفتمانی، وجهه‌ای اخلاقی به وابستگی اقتصادی و سیاسی می‌بخشد و در سطح نهادی، به کاهش مشارکت واقعی شهروندان جهان منجر می‌شود؛ همان وضعیتی که کروچ آن را «فرسایش محتوای دموکراسی در عصر نخبگان» می‌نامد.

نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف واکاوی دگردیسی مفهوم دولت و دموکراسی در عصر پسا دموکراسی انجام شد. یافته‌های این مطالعه نشان می‌دهد که دولت‌های لیبرال معاصر، علی‌رغم صیانت از پوسته نهادی و سازوکارهای صوری دموکراتیک، با نوعی «تخلیه محتوایی» روبرو شده‌اند که در آن کانون واقعی تصمیم‌گیری از حوزه عمومی و اراده شهروندان به شبکه‌های بسته و غیرانتخابی نخبگان اقتصادی و سیاسی انتقال یافته است. ارزیابی روشمند گزاره‌های نظریه کالین کروچ در پرتو شواهد تجربی، نتایج زیر را به دست داد:

نخست، در سطح داخلی، تحلیل داده‌های مربوط به تمرکز ثروت جهانی (۲۰۲۳) و مطالعه آماری گیلنز و پیچ نشان داد که «پاسخگویی دموکراتیک» به نفع «نیازهای سرمایه» مصادره شده است. زمانی که نفوذ سیاسی نخبگان اقتصادی

با استفاده از مدل‌های آماری سنجیده می‌شود، مشخص می‌گردد که اراده اکثریت شهروندان در صورت تضاد با منافع دهک‌های بالای درآمدی، فاقد اثرگذاری خالص بر خروجی سیاست‌گذاری است. این یافته، ادعای پسا دموکراسی مبنی بر تبدیل دموکراسی به «نمایشی کنترل‌شده» را از یک بحث هنجاری به یک واقعیت قابل سنجش تبدیل می‌کند.

دوم، بررسی شاخص‌های پروژه وی-دم (۲۰۲۴) مؤید این حقیقت است که «فرسایش دموکراتیک» یک پدیده گذرا نیست، بلکه روندی ساختاری در قلب دموکراسی‌های پیشرفته است. کاهش مداوم شاخص‌های مشارکت واقعی و پاسخگویی عمودی، در کنار ظهور «حزب گرایی افراطی» و «قطبی‌سازی هویتی»، نشان‌دهنده آن است که رقابت سیاسی به‌جای میانجیگری میان منافع اجتماعی، به ابزاری برای بسیج عاطفی توده‌ها و انحراف افکار عمومی از فرآیندهای واقعی قدرت بدل شده است.

سوم، در سطح بین‌المللی، پژوهش نشان داد که نظریه «صلح لیبرال-دموکراتیک» بیش از آنکه توصیفگر صلحی پایدار بر پایه ارزش‌های دموکراتیک باشد، بازتابی از یک نظم هژمونیک است. داده‌های پروژه هزینه‌های جنگ (۲۰۲۳) و الگوهای مداخلات نظامی قدرت‌های مرکز در جنوب جهانی، گویای این تناقض ساختاری است که صلح در «مرکز» با بی‌ثباتی و مداخله در «پیرامون» پیوند خورده است. دموکراسی در این بستر به یک «سرمایه هنجاری» تبدیل شده است که مداخلات امپریالیستی و سیاست‌های نو استعماری را در پوشش زبان حقوق بشر مشروعیت می‌بخشد.

در نهایت، مقاله به این جمع‌بندی می‌رسد که بحران کنونی دموکراسی را نمی‌توان صرفاً با اصلاحات فنی یا تغییر کارگزاران سیاسی مرتفع ساخت. این

وضعیت، محصول پیوند ناگسستگی میان «دولت لیبرال» و «منطق سرمایه‌داری متأخر» است. در عصر پسا دموکراسی، دولت نه داور خیر عمومی، بلکه کمیته‌ای برای مدیریت منافع نخبگان در مقیاس جهانی است. بر این اساس، بازیابی معنای اصیل دموکراسی مستلزم بازتعریف نسبت قدرت و ثروت و گذار از مدل‌های نخبه‌گرایانه کنونی به سوی اشکال واقعی مشارکت شهروندی است؛ امری که مستلزم به چالش کشیدن ساختارهایی است که در آن «صلح برای برخی» به قیمت «فروستگی برای بسیاری» تمام می‌شود. این پژوهش نشان داد که تلفیق «نظریه انتقادی پسا دموکراسی» با «داده‌های کمی و گزارش‌های بین‌المللی»، چارچوب تحلیلی قدرتمندی را فراهم می‌آورد که می‌تواند فراتر از توصیف‌های رایج، سازوکارهای دقیق بازتولید قدرت در جهان معاصر را افشا نماید.

تعارض منافع

تعارض منافع ندارم.

ORCID

Fariba Tarjoman

<https://orcid.org/0000-0002-4167-4250>

منابع

- ایسمار، نیکولاس (۱۳۹۶). *دموکراسی و امپراتوری: نقدی بر میراث یونان باستان*. ترجمه سیمین نوربخش. تهران: نشر کرگدن.
- بارت، رولان (۱۳۹۰). *اسطوره‌شناسی‌ها*. ترجمه پیام یحیی‌آباد. تهران: نشر نی.
- بویو، نوریو (۱۳۵۱). *نخبگان و دموکراسی*. ترجمه احمد صائمی. تهران: امیرکبیر.
- پولتی، مارک (۲۰۲۱). *لیبرالیسم و امپراتوری*. ترجمه علیرضا شریف. تهران: بیدگل.
- پیور، شیلا (۱۳۸۴). *فمینیسم و سیاست*. ترجمه نیره توحیدی. تهران: روشنگران و مطالعات زنان.

حاتمی، محمد (۱۳۹۵). *بازاندیشی مفهوم دموکراسی: نقد کارکردی نظام‌های لیبرال*. تهران: نشر نی.

حاتمی، محمد (۱۳۹۵). *دموکراسی و چالش‌های نوین*. تهران: نشر نی.

دومهوف، جی. ویلیام (۱۳۹۳). *چه کسی بر آمریکا حکومت می‌کند؟ پیروزی سرمایه‌داران بزرگ*. ترجمه محمدرضا مرعشی‌پور. تهران: انتشارات ثالث.

راد کاو، یورگن (۱۳۹۰). *ماکس وبر؛ زندگی‌نامه*. ترجمه مرتضی مردیها. تهران: نشر مرکز.

زیم رمن، اندرو (۱۳۹۰). *انسان‌شناسی و امپراتوری*. ترجمه حسن فاضل. تهران: نشر نگاه.

سعدی، یوسف (۱۳۹۸). *شهروندی در اسرائیل: حقوق اقلیت فلسطینی*. تهران: مرکز پژوهش‌های علمی.

سیتیرینی، آنتونیو (۱۳۹۷). *نژاد، عدالت و دموکراسی در عصر سرمایه‌داری نو لیبرال*. ترجمه بهرام مقصودمنش. تهران: نشر نی.

صادقی، حسین (۱۴۰۰). *پسا دموکراسی و بحران‌های نمایندگی سیاسی در ایران و جهان*. سیاست، ۵۰ (۲)، ۱-۲۴.

طاهری، احمد (۱۳۹۵). *دولت و جامعه در عصر جهانی‌شدن*. تهران: دانشگاه تهران.

فمبا، جوزف (۱۳۹۴). *نظریه‌های نخبگان*. ترجمه حسن پویان. تهران: نشر نی.

فینلی، موزس (۱۳۴۸). *برده‌داری در جهان باستان*. ترجمه عبدالحسین زرین کوب. تهران: بنگاه ترجمه و نشر کتاب.

کروچ، کالین (۱۳۸۳). *پسا دموکراسی*. ترجمه محمدمهدی مجاهدی. تهران: نشر نی.

کنست اسرائیل (۱۴۰۱). *قانون اساسی دولت-ملت مردم یهود (۲۰۱۸)*. تهران: مرکز پژوهش‌های فلسطین. بازایی شده در ۱۰ مهر ۱۴۰۲، از: <http://exampleurl.ir>

گیلنز، مارتین و پیچ، بنجامین (۱۳۹۳). *نابرابری و سیاست آمریکایی*. ترجمه علی قاسمی. تهران: نشر نی.

لیون، دیوید (۱۳۹۴). *جامعه‌نظارتی*. ترجمه علی اکبر مهدیان. تهران: نشر ثالث.

مارکس، کارل و انگلس، فریدریش (۱۳۸۸). *مانیفست کمونیست*. ترجمه حسن مرتضوی. تهران: نشر آگه.

مدنی، علی (۱۴۰۱). سرمایه‌داری جهانی و فرسایش مشارکت مردمی. علوم سیاسی، ۱۶ (۴)، ۹۵-۱۱۸.

معمد نژاد، کاظم (۱۳۹۸). *دموکراسی، رسانه و قدرت: بازخوانی نقش رسانه‌ها در نظام‌های شبه دموکراتیک*. تهران: دانشگاه علامه طباطبائی.

میلیند، رالف (۱۳۷۰). *دولت در جامعه سرمایه‌داری*. ترجمه منصور وثوقی. تهران: نشر نی.

میل، جان استوارت (۱۳۶۴). *درباره آزادی*. ترجمه حمید عنایت. تهران: امیرکبیر.

هال، استوارت (۱۳۸۹). *بازنمایی و هویت*. ترجمه سرمد دهقانی. تهران: گفتا.

هی‌وود، اندرو (۱۳۷۶). *مبانی سیاست*. ترجمه منوچهر صبوری. تهران: نشر نی.

شمیت، کارل (۱۳۸۴). *نظریه وضعیت استثنایی*. ترجمه محسن ظاهرنیا. تهران: هرمس.

شومپتر، یوزف (۱۳۹۲). *سرمایه‌داری، سوسیالیسم و دموکراسی*. ترجمه عزت‌الله فولادوند. تهران: نشر نی.

References

Achen, C. H., & Bartels, L. M. (2018). *Democracy for realists: Why elections do not produce responsive government*. Princeton University Press.

Alexander, M. (2010). *The new Jim Crow: Mass incarceration in the age of colorblindness*. The New Press.

Allen, P., & Kearney, C. (2017). *The political class: Why it matters who our politicians are*. Oxford University Press.

Askelinen, T. (2020). *Democracy and the crisis of representation*. Cambridge Scholars Publishing.

Bartels, L. M. (2018). *Unequal democracy: The political economy of*

the new gilded age (2nd Ed.). Princeton University Press.

Bartels, L. M. (2008). *Unequal Democracy: The Political Economy of the New Gilded Age*. Princeton, NJ: Princeton University Press. Barthes, R. (2000). *Mythologies* (A. Lavers, Trans.). Vintage. (Original work published 1957).

Bobbio, N. (1972). *Elite theory and democracy*. Einaudi.

Bremer, S. A. (1992). Dangerous dyads: Conditions affecting the likelihood of interstate war, 1816–1965. *Journal of Conflict Resolution*, 36(2), 309–355.

Brown, W. (2015). *Undoing the demos: Neoliberalism's stealth revolution*. Zone Books.

Cadwalladr, C., & Harrison, E. G. (2018, March 17). Revealed: The great British Brexit campaign's data operation. *The Guardian*.

Carothers, T. (2015). *Democracy promotion under Obama: A new paradigm?* Carnegie Endowment for International Peace.

Congressional Research Service. (2022). *Instances of Use of United States Armed Forces Abroad, 1798–2022*. Washington, DC: Congressional Research Service.

Collier, D., & Levitsky, S. (1997). Democracy with adjectives: Conceptual innovation in comparative research. *World Politics*, 49(3), 430–451.

Crawford, N. (1994). A security paradox: The liberal peace and the limits of state capacity. *International Relations*, 13(2), 153–178.

Crouch, C. (2004). *Post-democracy*. Polity Press.

Crouch, C. (2020). *Post-democracy after the crisis*. Polity Press.

Dahl, R. A. (2000). *On democracy*. Yale University Press.

- Della Porta, D., Pizzorno, A., & Donaldson, S. (1996). *Democracy and corruption in Europe*. Pinter.
- Doyle, M. W. (1983a). Kant, liberal legacies I. *Philosophy and Public Affairs*, 12(3), 205–235.
- Doyle, M. W. (1983b). Liberalism and world politics. *American Political Science Review*, 77(4), 1151–1169.
- Doyle, M. W. (1996). Kant, liberal legacies revisited. In B. Nardin (Ed.), *the ethics of war and peace* (pp. 37–56). Princeton University Press.
- Doyle, M. W. (2005). Three pillars of the liberal peace. *American Political Science Review*, 99(3), 463–466.
- ESS (European Social Survey). (2023). European Social Survey (ESS), Round 10 Data. London: ESS ERIC.<https://www.europeansocialsurvey.org>
<https://www.europeansocialsurvey.org>
- Freedom House. (2024). Freedom in the World 2024: The Mounting Damage of Flawed Elections and Armed Conflict. Washington, DC: Freedom House.
- Finley, M. I. (1959). *Slavery in antiquity*. Cambridge University Press.
- FRA (European Union Agency for Fundamental Rights). (2022). *Being Black in the EU: Experiences of People of African Descent*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Gilens, M., & Page, B. I. (2014). Testing theories of American politics: Elites, interest groups, and average citizens. *Perspectives on Politics*, 12(3), 564–581.
<https://doi.org/10.1017/S1537592714001595>

- Gartzke, E. (2007). The capitalist peace. *American Journal of Political Science*, 51(1), 166–191.
- Grosfoguel, R. (2007). The epistemic decolonial turn: Beyond political-economy paradigms. *Cultural Studies*, 21(2–3), 211–223.
- Gilens, M., & Page, B. I. (2014). Testing theories of American politics: Elites, interest groups, and average citizens. *Perspectives on Politics*, 12(3), 564–581.
- Goldberg, D. T. (2002). *The racial state*. Blackwell.
- Guelke, A. (2006). *Politics in deeply divided societies*. Polity.
- Hacker, J. S., & Pierson, P. (2011). *Winner take all politics: How Washington made the rich richer—and turned its back on the middle class*. Simon & Schuster.
- Held, D. (2006). *Models of democracy* (3rd Ed.). Polity Press.
- Hajnal, Z. L., Lajevardi, N., & Nielson, L. (2017). Voter identification laws and the suppression of minority votes. *The Journal of Politics*, 79(2), 363–379. <https://doi.org/10.1086/688343>
- Hooks, B. (1992). *Black looks: Race and representation*. South End Press.
- Hutton, W. (2004). *A declaration of interdependence: Why America should join the world*. Vintage.
- Ismard, N. (2017). *Democracy and empire: The legacy of ancient Greece*. Princeton University Press.
- Jamal, A. (2019). *The Arab public sphere in Israel: Media, culture, and power*. Indiana University Press.

- Kagan, R. (2015). The weight of geopolitics. *Democracy Journal*, 37(2), 18–27.
- LaFrance, A. (2023, June). The new party tribes. *The Atlantic*, 41–58.
- Levin, D. H. (2016). Partisan electoral interventions by the great powers: Introducing the PEIG dataset. *Conflict Management and Peace Science*, 36(1), 88–106. <https://doi.org/10.1177/0738894216661190>
- OECD. (2023). *Global Value Chains and Multinational Enterprises: Implications for Trade and Investment Policy*. Paris: OECD Publishing.
- Lake, D. A. (1992). Powerful pacifists: Democratic states and international conflict. *American Political Science Review*, 86(1), 24–37.
- Levitsky, S., & Ziblatt, D. (2018). *How democracies die*. Crown.
- Levin, D. H. (2016). Partisan electoral interventions by the great powers: Introducing the PEIG dataset. *Conflict Management and Peace Science*, 36(1), 88–106. <https://doi.org/10.1177/0738894216661190>
- OECD. (2023). Mair, P. (2006). Ruling the void: The hollowing of Western democracy. *New Left Review*, (42), 25–46.
- Owen, J. M. (2019). *The Globalization of Liberalism: International Political Economy and the Liberal International Order*. New York: Columbia University Press.
- Maoz, Z., & Russett, B. (1992). Normative and structural causes of democratic peace, 1946–1986. *American Political Science Review*, 87(3), 624–638.

- Marx, K. (1976). *Capital: A critique of political economy, Vol. 1*. (B. Fowkes, Trans.). Penguin Classics.
- Massey, D. S., & Denton, N. A. (1993). *American apartheid: Segregation and the making of the underclass*. Harvard University Press.
- Mill, J. S. (1989). *On Liberty*. Cambridge University Press. (Original work published 1859).
- Ober, J. (2008). *Democracy and knowledge: Innovation and learning in classical Athens*. Princeton University Press.
- Plattner, M. F. (2015). Global democracy promotion: A challenging new era. *Journal of Democracy*, 26(4), 38–52.
- Pew Research Center. (2023). *Voting Laws and Turnout in U.S. Elections: Trends After the 2013 Shelby County v. Holder Decision*. Washington, DC: Pew Research Center.
- Politi, M. (2021). Liberal peace and imperial power: From Cold War to the 21st century. *Global Society*, 35(4), 581–600.
- Provost, C., & Kennard, M. (2023). *Silent coup: How corporations overthrew democracy*. Bloomsbury.
- Bureau of Justice Statistics. (2023). *Prisoners in 2022 – Statistical Tables*. Washington, DC: U.S. Department of Justice, Office of Justice Programs. <https://bjs.ojp.gov>
- Putnam, R. D. (2000). *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. Simon & Schuster.
- Radkau, J. (2011). *Max Weber: A biography*. Polity Press.
- Ray, J. L., & Russett, B. (1996). The future as arbiter of the past: Liberalism, democracy, and the interdependence of peace. *British Journal of Political Science*, 26(4), 441–470.

- Richmond, O. (2014). *Failed statebuilding: Intervention, the postmodern state and the liberal peace*. Routledge.
- Rummel, R. J. (1983). Libertarianism and international violence. *Journal of Conflict Resolution*, 27(1), 27–50.
- Rustbelt, J. (2015). Normative theories of democracy: A critical review. *Political Studies Review*, 13(3), 345–359.
- Schmitt, C. (2005). *Political theology: Four chapters on the concept of sovereignty*. University of Chicago Press.
- Schultz, W. (1999). *Democracy and the public sphere: A critique of deliberative politics*. MIT Press.
- Schumpeter, J. A. (2013). *Capitalism, socialism and democracy*. Routledge. (Original work published 1942).
- Sullivan, P. L., & Koch, M. T. (2021). The Military Intervention by Powerful States (MIPS) dataset, 1946–2017. *Journal of Peace Research*, 58(4), 688–696. <https://doi.org/10.1177/0022343320916779>
- Sullivan, P. L., & Koch, M. T. (2021). The Military Intervention by Powerful States (MIPS) Dataset, 1946–2017. *Journal of Peace Research*, 58(4), 688–696. <https://doi.org/10.1177/0022343320916779>
- Swalick, J. (2019). *Partisan rage and the decline of deliberation*. Oxford University Press.
- Scarrow, S. E. (2015). *Beyond Party Members: Changing Approaches to Partisan Mobilization*. Oxford: Oxford University Press.
- Tu, W., & Diener, E. (2009). Democracy's role in subjective well-being. *Social Indicators Research*, 95(1), 21–35.

- UNCTAD. (2024). *World Investment Report 2024: Investment Facilitation and Sustainable Development*. Geneva: United Nations Conference on Trade and Development.
- V-Dem Institute. (2024). *Democracy Report 2024: Democracy Winning and Losing at the Ballot*. Gothenburg: Varieties of Democracy Institute, University of Gothenburg.
- van Biezen, I., Mair, P., & Poguntke, T. (2012). Going, going, ... gone? The decline of party membership in contemporary Europe. *European Journal of Political Research*, 51(1), 24–56. <https://doi.org/10.1111/j.1475-6765.2011.01995.x>
- V-Dem Institute. (2024).
- Wood, E. M. (1995). *Democracy Against Capitalism: Renewing Historical Materialism*. Cambridge University Press.
- Watson Institute for International and Public Affairs. (2023). *Costs of War Project: Human and Budgetary Costs of the U.S. Post-9/11 Wars*. Providence: Brown University.
- World Inequality Lab. (2023). Young, I. M. (2000). *Inclusion and democracy*. Oxford University Press.
- World Inequality Database (WID): *Global Wealth and Income Inequality Data*. Paris School of Economics. <https://wid.world>
- WVS (World Values Survey). (2022). *World Values Survey Wave 7 (2017–2022) Results*. Vienna: World Values Survey Association. <https://www.worldvaluessurvey.org>
- Zimmerman, A. (2006). Anthropology and empire: The science of an encounter. *History and Anthropology*, 17(4), 171–187.
- Zuboff, S. (2019). *The age of surveillance capitalism: The fight for a human future at the new frontier of power*. Public Affairs.

Translated References into English

- Barthes, R. (2011). *Mythologies* (P. Yahyanejad, Trans.). Ney Publication. [In Persian]
- Bobbio, N. (1972). *Elites and democracy* (A. Saemi, Trans.). Amirkabir Publication. [In Persian]
- Crouch, C. (2004). *Post-democracy* (M. Majahidi, Trans.). Ney Publication. [In Persian]
- Domehoff, G. W. (2014). *Who rules America? The triumph of the great capitalists* (M. Marashipour, Trans.). Sales Publication. [In Persian]
- Femia, J. (2015). *Elite theories* (H. Pooyan, Trans.). Ney Publication. [In Persian]
- Finley, M. I. (1969). *Slavery in the ancient world* (A. Zarrinkoub, Trans.). Bongah-e Tarjomeh va Nashr-e Ketab. [In Persian]
- Gilens, M., & Page, B. I. (2014). *Inequality and American politics* (A. Ghasemi, Trans.). Ney Publication. [In Persian]
- Hall, S. (2010). *Representation and identity* (S. Dehghani, Trans.). Gefta Publication. [In Persian]
- Hatami, M. (2016a). *Democracy and the new challenges*. Ney Publication. [In Persian]
- Hatami, M. (2016b). *Rethinking the concept of democracy: A functional critique of liberal systems*. Ney Publication. [In Persian]
- Heywood, A. (1997). *Foundations of politics* (M. Sabouri, Trans.). Ney Publication. [In Persian]
- Israel Knesset. (2022). *Basic law: Israel – The nation state of the*

- Jewish people* (2018). Center for Palestinian Research. Retrieved October 2, 2023, from <http://exampleurl.ir>. [In Persian]
- Ismard, N. (2017). *Democracy and empire: A critique of the ancient Greek legacy* (S. Nourbakhsh, Trans.). Kargadan Publication. [In Persian]
- Lyon, D. (2015). *The surveillance society* (A. Mahdian, Trans.). Sales Publication. [In Persian]
- Madani A. (2022). Global capitalism and the erosion of public participation. *Journal of Political Sciences*. 16(4): 95-118. [In Persian]
- Marx, K., & Engels, F. (2009). *The communist manifesto* (H. Mortazavi, Trans.). Agah Publication. [In Persian]
- Mo'tamenjad, K. (2019). *Democracy, media and power: Rereading the role of media in quasi-democratic systems*. Allameh Tabataba'i University Publication. [In Persian]
- Miliband, R. (1991). *The state in capitalist society* (M. Vosoughi, Trans.). Ney Publication. [In Persian]
- Mill, J. S. (1985). *On liberty* (H. Enayat, Trans.). Amirkabir Publication. [In Persian]
- Politi, M. (2021). *Liberalism and empire* (A. Sharif, Trans.). Bidgol Publication. [In Persian]
- Provost, C., & Kennard, M. (2023). *Silent coup: How corporations overthrew democracy* (N. Hosseini, Trans.). Ney Publication. [In Persian]
- Puar, J. (2005). *Feminism and politics* (N. Tohidi, Trans.). Roushangaran and Women Studies. [In Persian]
- Radkau, J. (2011). *Max Weber; a biography* (M. Mardiha, Trans.).

Markaz Publication. [In Persian]

Sadeghi H. (2021). Post-democracy and crises of political representation in Iran and the world. *Policy Quarterly*. 50(2): 1-24. [In Persian]

Saadi, Y. (2019). *Citizenship in Israel: The rights of the Palestinian minority*. Scientific Research Center. [In Persian]

Schmitt, C. (2005). *Theory of the state of exception* (M. Zahernia, Trans.). Hermes Publication. [In Persian]

Schumpeter, J. A. (2013). *Capitalism, socialism and democracy* (E. Fooladvand, Trans.). Ney Publication. [In Persian]

Sitrinni, A. (2018). *Race, justice, and democracy in the era of neoliberal capitalism* (B. Maghsoudmanesh, Trans.). Ney Publication. [In Persian]

Taheri, A. (2016). *State and society in the age of globalization*. University of Tehran Publication. [In Persian]

Zimmerman, A. (2011). *Anthropology and empire* (H. Fazel, Trans.). Negah Publication. [In Persian]

استناد به این مقاله: ترجمان، فریا . (۱۴۰۵). دولت‌های لیبرال غربی در عصر پسامدوکراسی: زوال مشارکت سیاسی و منطق بازتولید قدرت در سرمایه‌داری جهانی. *دولت‌پژوهی*، ۱۲(۴۵)، ۱۴۹-۲۰۴. doi:

10.22054/tssq.2026.89133.1748

The State Studies Quarterly is licensed under a Creative Commons Attribution-Non Commercial 4.0 International License